

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA ANDRAGOGIKY A PERSONÁLNÍHO ŘÍZENÍ

magisterské prezenční studium 2003-2009

Tomáš Veselý

Environmentální vzdělávání

Environmental Education

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Praha 2009

Vedoucí práce: Doc. Dr. Beneš Milan

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval všem svým blízkým za neutuchající podporu, kterou bych se nebál označit za zásadní pro úspěšné absolvování mých studií.

Děkuji svým přednášejícím, spolužákům za vytvoření inspirujícího prostředí, které mně umožnilo poznávat a vstřebávat nové informace a studijní poznatky s radostí.

Ve společnosti Eurest, spol. s r.o. jsem se setkal s velmi vstřícným přístupem, proto je namístě poděkovat také Mgr. Kateřině Tomové a Ing. Petru Brožovi za ochotu nejen při poskytnutí písemných podkladů a materiálů, ale také během osobních setkání.

V neposlední řadě chci poděkovat za ochotu a za velmi vstřícný postoj vedoucímu své práce Doc. Dr. Benešovi.

Prohlašuji,

že tuto předloženou diplomovou práci jsem vypracoval zcela samostatně a uvádím v ní veškeré prameny, které jsem použil.

V Praze dne 30.6.2009

.....

ANOTACE

Tato diplomová práce se zabývá environmentální problematikou a environmentálním vzděláváním. V úvodní části představuji terminologii, která s danou problematikou souvisí. Poté následuje pohled na historii a současnost environmentalismu a environmentálního vzdělávání, doplněný kritickými ohlasy. Struktura environmentálního vzdělávání je ukázána v klasifikaci vzdělávání podle cílových skupin. Nezbytné bylo také zmapování institucionálního a legislativního rámce, včetně významných mezinárodních dokumentů týkajících se této problematiky.

Fakt, že ochrana životního prostředí a trvale udržitelný rozvoj stojí na čelních příčkách priorit současné společnosti, dokládají poslední dvě kapitoly. Kapitola věnující se ekologickým prioritám českého předsednictví v Radě EU v prvním pololetí roku 2009 ukazuje konkrétní problémy v celosvětovém měřítku, na které je třeba se zaměřit, a jaké politické a legislativní kroky jsou k řešení těchto problémů zapotřebí. Poslední kapitola je potom důkazem, že se životní prostředí dostává do vize, politiky a hodnot firem a podniků. Na konkrétním příkladu mezinárodní společnosti je tu popsán celý systém řízení a vzdělávání v oblasti životního prostředí.

KLÍČOVÁ SLOVA

environmentalismus, environmentální vzdělávání, environmentální výchova, trvale udržitelný rozvoj, ochrana životního prostředí, ekologická organizace, ekologické priority, politika životního prostředí

SUMMARY

The aim of this work is to present the level of environmental education in Czech Republic and to investigate the possibilities and limits of this education. In the theoretical part I implied the history and conceptions of environmentalism and environmental education (aims, content, laws, organizations). The practical section presents projects with ecological themes in the business sector (Eurest, spol. s r.o.).

A healthy environment is essential, not only for long-term sustainable economic development, but also for social stability. The state of the environment is one of the most significant indicators of the status of a society and the quality of life enjoyed by the population. Sustainable development is taken very seriously by the European Union. Environmental priority of the Czech Presidency was the protection of human health and the environment.

0	ÚVOD	9
1	VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	11
1.1	Vzdělávání, výchova, osvěta	11
1.2	Environmentalismus, ekologie, ekogramotnost	13
1.3	Trvale udržitelný rozvoj	18
2	ENVIRONMENTALISMUS V KONTEXTU HISTORIE A SOUČASNOSTI	20
2.1	Historický vývoj environmentalismu a environmentálního vzdělávání	22
2.2	Současný stav	24
2.3	Kritika environmentalismu	29
3	ENVIRONMENTÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ PODLE CÍLOVÝCH SKUPIN	34
3.1	Environmentální vzdělávání a výchova dětí a mládeže	34
3.1.1	EV dětí v předškolním věku	34
3.1.2	EV dětí a mládeže základních, středních a vyšších odborných škol	35
3.1.3	EV vysokoškolských studentů	36
3.1.4	Příprava učitelů a dalších pedagogických pracovníků pro EV	37
3.2	EV a osvěta dospělých	38
3.2.1	EV ve veřejné správě	38
3.2.2	EV v podnikové sféře	39
3.2.3	Informace, osvěta a poradenství pro veřejnost	41
4	INSTITUTE A ORGANIZACE V OBLASTI EV	46
4.1	Státní správa	46
4.2	Nevládní ekologická hnutí	47
4.2.1	Český svaz ochránců přírody	47
4.2.2	Děti Země	49
4.2.3	Greenpeace	50

4.2.4 Společnost pro trvale udržitelný život (STUŽ)	53
4.2.5 Hnutí Duha	54
4.2.6 Zelený kruh	56
5 LEGISLATIVNÍ RÁMEC A EKONOMICKÉ NÁSTROJE	58
5.1 Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí	58
5.2 Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí	58
5.3 Další legislativní nástroje v České republice	60
5.4 Ekonomické nástroje	62
5.5 Mezinárodní dokumenty a jednání	63
6 EKOLOGICKÉ PRIORITY ČESKÉHO PŘEDSEDNICTVÍ V RADĚ EU	66
6.1 Představení českého předsednictví Radě EU	66
6.2 Deset zelených úkolů	67
6.3 Priority ekologických organizací pro české předsednictví Radě EU	68
6.3.1 Klimatické změny	69
6.3.2 Energetika	70
6.3.3 Doprava	70
6.3.4 Aarhuská úmluva	71
6.4 Významná setkání s environmentální problematikou v rámci českého předsednictví Radě EU	71
7 ENVIRONMENTÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ VE SPOLEČNOSTI Eurest, spol. s r.o.	76
7.1 Představení společnosti Eurest, spol. s r.o.	76
7.2 Integrovaný systém řízení a certifikace	77
7.2.1 Politika životního prostředí.....	79
7.2.2 Příručka životního prostředí	80
7.2.3 Environmentální profil	81
7.3 Školení zaměstnanců v oblasti životního prostředí.....	82

7.4	Projekty mimo certifikaci, kterými se Eurest zapojuje do environmentálního vzdělávání	83
7.4.1	Zelená firma	83
7.4.2	Stromy pro život	84
7.4.3	Fair Trade	85
7.4.4	BIO kvalita	86
7.4.5	Environmentální osvěta směrem k zaměstnancům a hostům	87
8	ZÁVĚR	90
9	SOUPIS BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ	93
10	PŘÍLOHY	98

0 ÚVOD

Možnost ovlivnit kvalitu životního prostředí se bezprostředně dotýká každého člena společnosti. Přesto se stále více setkáváme s potřebou environmentálně vzdělávat a vychovávat. Je to dáno faktem, že většina obyvatel České republiky vyrostla v urbanizovaném prostředí a ztrácí kontakt s přírodou? Skutečně je třeba chránit trvale udržitelný rozvoj, nebo se jedná jen o termín, se kterým operují právě ty nadnárodní instituce a koncerny, které tím maskují svoje skutečné počínání vůči životnímu prostředí?

V úvodní kapitole se věnuji vymezení základních pojmů, nejprve obecným pojmům výchovy a vzdělávání, poté pojmům spojeným s environmentální problematikou a problematikou trvale udržitelného rozvoje.

Druhá kapitola, environmentalismus v kontextu historie a současnosti, si klade za cíl nastínit historický vývoj environmentalismu, osvětlit rozdíly mezi historií environmentalismu a environmentální historií a především zasadit historii do kontextu současnosti. Zvláštní podkapitola je věnována kritice environmentalismu.

Zmapování možností environmentálního vzdělávání jsem ukázal na rozdělení dle cílových skupin, kdy jsem uvedl specifika jednotlivých skupin a možnosti, které směrem k cílové skupině environmentální vzdělávání má. Toto rozdělení vycházelo ze státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. Úloha státu je v této oblasti bezesporu důležitá, proto je hned následující kapitola věnována institucím, a to jak státní správě, tak nevládním ekologickým hnutím. Instituce se musí řídit určitou legislativou, které je věnována pátá kapitola.

Cílem mé diplomové práce určitě není pouhá kompilace již mnohokrát citovaných a známých textů. Rád bych reflektoval současnou situaci a přinesl aktuální informace, zároveň bych se rád zaměřil na dospělého, vzhledem ke studiu andragogiky. Z těchto důvodů jsem do práce zařadil poslední dvě kapitoly. V té předposlední přináším aktuální informace o ekologických prioritách českého předsednictví v Radě EU. Na tomto příkladu lze ukázat, že se životní prostředí stává opravdovou prioritou i pro Evropskou unii.

Poslední kapitola pak rozvádí již dříve zmíněné téma environmentálního vzdělávání v podnikové sféře. Vybral jsem si mezinárodní společnost, která na jaře roku 2009 získala certifikaci v oblasti životního prostředí a v posledních dvou letech výrazně rozvinula svou politiku životního prostředí, a pokusil jsem se na této firmě konkretizovat možnosti environmentálního vzdělávání a osvěty v podnikové sféře.

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Pro účely této práce je nezbytné vymezit základní pojmy, které se v problematice environmentálního vzdělávání nejčastěji objevují. V první části definuji obecné pojmy vzdělávání a výchovy, v další se věnuji již spojení obecných pojmů s environmentální problematikou a samostatnou kapitolu jsem věnoval termínu trvale udržitelného rozvoje.

1.1 Vzdělávání, výchova, osvěta

„Pedagogická teorie nedospěla k jednotnému, přesně definovanému chápání svých ústředních pojmů, a to ani v rámci české pedagogiky, ani na mezinárodní úrovni.“ (Průcha, 2000, s. 14) Je proto nutné věnovat vysvětlení termínů náležitou pozornost. V literatuře se setkáváme s pojmy výchova, vzdělávání, osvěta, učení, edukace. Jaký je mezi nimi rozdíl? Již bylo řečeno, že pojmy nejsou chápány jednotně, dalo by se říci, že jednotliví autoři se v jejich používání překrývají, protínají, aniž by došli ke konsensu v přesné terminologii.

Výchova bývá často definována spíše obecnějším pojetím jako zprostředkování určitých vzorců a norem chování, komunikace, rituálů či návyků. V pedagogickém smyslu je ovšem považována za „...záměrné působení na osobnost jedince s cílem dosáhnout změn v různých složkách osobnosti.“ (Průcha, 2000, s. 15) Právě záměrnost odlišuje tento termín od socializace či sociálního učení, kdy jedinec vstřebává i spontánní podněty a je vystaven nezáměrnému a nahodilému působení nejrůznějších sociálních vlivů. Během tohoto cílevědomého utváření vztahu člověka ke světu se formuje vztah k jeho jednotlivým oblastem, k přírodě, kultuře, sociálnímu prostředí apod. (Palán, 2002)

„**Vzdělávání** se obecně v pedagogické teorii chápe jako proces záměrného a organizovaného osvojování poznatků, dovedností, postojů aj., typicky realizovaný prostřednictvím školního vyučování.“ (Průcha, 2000, s. 15) Já osobně se přikláním k názoru, že v teorii je výchova pojmem širším, vzdělávání pak jakousi podmnožinou výchovy. V praxi se potom jedná o propojené nádoby, kdy od sebe nelze výchovu a vzdělávání oddělit. Herbart: „Nemám nižádného pojmu o výchově bez vyučování, jako neuznávám žádného vyučování, které nevychová.“ (Palán, 2002, s. 229,)

Vymezení pojmu vzdělávání k pojmu **učení** je podstatně jednoznačnější než tomu je v případě výchovy. Učením pojmenováváme „... úzce samotný kognitivní proces studenta, zatímco „vzdělávání“ nese širší význam a vyjadřuje komplexnost učebních aktivit.“ (Vyhnánková, 2007, s. 8)

V souvislosti se vzděláváním můžeme v odborných textech narazit také na pojmy **edukace, edukační prostředí**. „Edukace znamená cílevědomý rozvoj celé osobnosti a vytváření podmínek tohoto rozvoje.“ (Beneš, 2003, s. 17) Edukačním prostředím je jakýkoliv souhrn podmínek, ve kterých se ocitají subjekty při realizaci edukačních procesů. Takovým prostředím je kromě rodiny a školy také firma či organizace. (Tureckiová, Veteška, 2008, s. 22)

V dalším textu bude patrné, že jednou z cílových skupin environmentálního vzdělávání je i široká veřejnost, proto kromě výše zmíněných pojmů nesmím opomenout termín **osvěta**. Přestože je dnes tento termín již méně frekventovaný, v souvislosti se životním prostředím se s ním stále setkáváme. Osvětou rozumíme „mimoškolskou soustavu činností, institucí a prostředků, jejichž cílem je výchova a vzdělávání

širokých vrstev obyvatelstva a jejich podněcování k aktivitám“ (Palán, 2002, s. 141)

1.2 Environmentalismus, ekologie, ekogramotnost

Pojmy environmentalismu či ekologie se nejčastěji vymezují vztahem člověka k prostředí, zdůrazňují životní prostředí i přírodu. Samotný pojem „příroda“ je poměrně mladého původu. Rozšířen, resp. obnoven byl až za národního obrození, kdy ho obhajoval Josef Jungmann. Do té doby se používalo spíše termínu „přirozenost“¹. Došlo od doby národního obrození, kdy se pojem rozšířil, ke změně v naplnění obsahu tohoto pojmu? Josef Šmajš se domnívá, že ano, ve svém rozhlasovém příspěvku² „K rehabilitaci pojmu přírody“ zdůrazňuje deformované pojetí přírody, kdy je **příroda** chápána jako člověku vnější objektivní skutečnost, která je zbavená řádu, účelů a hodnot. „Pojem přírody, v němž chybí respekt k faktu, že vesmír je přirozeným způsobem vytvořený funkční systém zahrnující biosféru Země včetně člověka, že je gigantickým procesem samoorganizace, který na naší planetě dospěl k vysoké úrovni rozvoje života, k prahu kultury, neodpovídá poznatkům dnešní vědy, neodpovídá skutečnosti.“ (Kratochvíl, 1994, s. 35)

Environmentalismus je v akademickém slovníku cizích slov definován jako psych. směr zdůrazňující převážný vliv prostředí na formování osobnosti a jejích schopností. (Holubová, 2005) S touto definicí se samozřejmě nemůžeme spokojit, protože nám příliš problematiku neodkrývá. Název environmentalismu pochází z anglického environment –

---

¹ Srovnej např. s anglickými výrazy „nature“, „natural“.

² V polovině osmdesátých let začala vysílat Svobodná Evropa pořad, nazvaný Rozhlasová univerzita. Redaktorem tohoto pořadu byl literární historik a kritik Antonín Kratochvíl, který získal pro spolupráci řadu významných osobností a odborníků. Vzhledem k oblíbě pořadu vyšla také knižní podoba těchto rozhlasových přednášek pod názvem „Rozhlasová univerzita Svobodné Evropy“.

životní prostředí. Environmentalismus můžeme definovat jako ideologii, soubor idejí, názorů a postojů, které se snaží změnit určité společenské, politické mechanismy, které podle stoupenců této ideologie brání snahám o ochranu životního prostředí. Náplň této teorie se přímo zabývá ochranou životního prostředí. Ideologie environmentalismu zastřešuje i mnohé radikální organizace na ochranu životního prostředí. Existují také proudy, které hledají východisko v ekologii vycházející z východních náboženství.

Základním rysem environmentalismu je snaha prosadit určité názory z oblasti ekologie a následně je podpořit praxí. Tato ideologie stojí na základech toho, že životní prostředí má hodnotu samo o sobě, proto je třeba jej respektovat a chránit.

Environmentalismem tedy rozumíme určitý směr, ideologii, ovšem jak definovat environmentální vzdělávání, resp. environmentální výchovu? Přestože jsme výše definovali teoretický rozdíl v termínech výchova a vzdělávání, ve spojení s přídavným jménem environmentální jsou termíny výchova a vzdělávání ve většině literatury zaměnitelné. Ministerstvo životního prostředí vypracovává akční plán státního programu, který respektuje všechny výše zmíněné teoretické pojmy (na základě cílových skupin), jmenuje se Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice (zkratka SP EVVO, resp. EVVO), přes zcela jasný název programu i v tomto textu dochází k záměnám termínů výchova a vzdělávání. Další výklad tedy nebudu komplikovat a termíny budu používat jako synonyma, plně potom budu respektovat termíny v citacích jednotlivých autorů. Pro zjednodušení výkladu se v textu bude objevovat i zkratka pro environmentální výchovu, resp. environmentální vzdělávání, a sice EV.

Pojďme si tedy přiblížit tento termín blíže prostřednictvím výkladu některých autorů. „**Environmentální vzdělávání** pokrývá širší spektrum, zahrnuje všechny přírodovědné i společenskovední a technické disciplíny, týkající se životního prostředí člověka. Rozvíjí jeho poznání a porozumění procesům, které jej formují. Na jeho základě realizovaná výchova má za cíl zvýšit odpovědnost lidí za jejich jednání a přístupy k životnímu prostředí. Má pěstovat jasné vědomí závislosti ekonomické, sociální, politické i ekologické sféry v kulturní krajině, ve všech typech lidského životního prostředí. Má poskytovat příležitosti pro získávání poznatků, dovedností, formování hodnot a postojů, potřebných pro ochranu a tvorbu tohoto prostředí.“(Kunc,1996, s. 103)

Jan Činčera ve své knize „Environmentální výchova: od cílů k prostředkům“ zdůrazňuje etický rozměr při hledání argumentů pro environmentální výchovu. Klíčové jsou podle něho úvahy Alberta Schweitzera³ o vnitřní hodnotě všech živých bytostí. Přijmeme-li východisko, že zasahování do životního příběhu živé bytosti je oprávněné jen v případě nutnosti, stává se environmentální výchova samozřejmou součástí etické výchovy člověka. Toto pojetí má blízko k fenomenologické analýze bytí, porozumění takovému světu, jaký se nám bezprostředně dává. (Činčera, 2007) Pokud zůstaneme u filosofického nazírání na tuto problematiku, nemůžeme nezmínit práci Erazima Koháka⁴ „Zelená svatozář – Kapitoly z ekologické etiky“, která je již podle předmluvy o ekofilosofickém myšlení. I v této knize se setkáme s odkazem úcty k životu Alberta Schweitzera, ale autor tu předkládá i myšlenky z opačného pólu, aby tak ponechal na čtenáři, jaký k dané problematice zaujme postoj.

---

³ Albert Schweitzer (1875-1965) založil svoji etiku na zásadě úcty ke všemu životu, v roce 1952 získal Nobelovu cenu míru. Jeho filosofie úcty k životu se stala jedním z teoretických východisek ekologického hnutí.

⁴ Erazim Kohák, nar. 1933, vystudoval filosofii na univerzitě Yale v USA, věnuje se především filosofické a ekologické etice.

Pro environmentální výchovu je typická celá řada dílčích směrů, které mají odlišný myšlenkový základ, ze kterého vychází. EV je tak spíše volným rámcem pro větší množství přístupů, které se odlišují ve vymezení svých dílčích cílů i metodik (Činčera, 2007) Přesto lze nalézt určité společné obecnější rysy, jako např. důraz kladený na prostředí či na rozvoj environmentálních kompetencí.⁵

Termín **ekologie** poprvé použil již v roce 1858 Ernst Haeckel a v současném pojetí se pod ním skrývá věda, zabývající se studiem prostředí, vztahy organismů k okolí, vzájemnými vztahy společenstev a funkcí přírody. Zabývá se tedy populacemi, jejich společenstvy (biocenózami), ekosystémy a biosférou. Mimořádná šířka ekologie zahrnuje téměř všechny ostatní disciplíny a v žádném případě ji nelze odtrhnout od ostatních oborů. Pokud bychom říci, v čem se ekologie liší od výše zmíněného environmentalismu, pak ekologie si neklade za cíl hodnotit a doporučovat, jak se má člověk ve vztahu k přírodě chovat. Ekologie je vědou, která nesoudí, zatímco environmentalismus je ideologií, která z ekologie vychází a hlásí se k jejím principům, ale překračuje její hranice.

Ekogramotností rozumíme vzdělání týkající se vztahu k prostředí, které nás obklopuje. Toto vzdělání zahrnuje znalosti o fungování přírody a vazeb v ní, ale především osvojení si určitých praktických návyků a přijetí vzorců chování v souladu se zájmem přírody jako celku. „Ekologická gramotnost nemůže znamenat prostě namemorovat správné odpovědi. Potřebuje znamenat promýšlení problémů“ (Kohák, 1998, s. 158)

---

⁵ Kompetencemi rozumíme soubor určitých způsobů chování, které umožní lépe zvládat dané situace, bývají vyjádřeny znalostmi, schopnostmi, povahovými rysy, postoji, dovednostmi a zkušenostmi. (Palán, 2002)

V kapitole zabývající se EV dospělých v podnikové sféře rozpracovávám environmentální problematiku na příkladu jedné konkrétní firmy, a sice společnosti Eurest, spol. s r.o. Proto zde ještě vymezím některé termíny, a sice v tom významu, v jakém jsou používány přímo v této konkrétní společnosti.

Environmentálním aspektem se rozumí prvek činností, výrobků nebo služeb organizace, který může ovlivňovat životní prostředí.

Environmentální dopad je jakákoli změna v životním prostředí, ať příznivá, či nepříznivá, která zcela nebo částečně vyplývá z environmentálních aspektů organizace.

Environmentální politikou rozumíme celkové záměry a zaměření organizace ve vztahu k jejímu environmentálnímu profilu, oficiálně vyjádřené vrcholovým vedením.

Environmentální profil potom zahrnuje měřitelné výsledky řízení svých environmentálních aspektů samotnou organizací.

Environmentální cíl je celkový environmentální záměr, který je v souladu s environmentální politikou, a jehož dosažení si organizace sama stanoví.

Oproti tomu **environmentální cílová hodnota** je podrobný požadavek na výkonnost, vztahující se na organizaci nebo její části, který vychází z environmentálních cílů, a který musí být stanoven a splněn, aby těchto cílů bylo dosaženo.

1.3 Trvale udržitelný rozvoj

V literatuře nalezneme několik podobných výrazů, udržitelný vývoj, udržitelný rozvoj, trvale udržitelný život apod. V rámci citace jednotlivých autorů budu respektovat jejich označení, osobně ovšem budu používat udržitelný rozvoj, resp. trvale udržitelný rozvoj, a to z toho důvodu, že takto je tento termín definován v české legislativě. V §6 Zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, nalezneme tuto definici: „Trvale udržitelný rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů“.

Termín udržitelný rozvoj má svůj původ v anglickém výrazu sustainable development. Tento anglický termín se vyskytuje v akčních programech a rozvojových plánech klíčových institucí (např. OSN, Světová banka, Evropská Unie), ale hlásí se k němu i přední světoví politici a je obsažen v řadě významných mezinárodních dokumentech. V širším pojetí se jedná o udržení tempa a kvality změn tak, aby nedocházelo k předčasnému zániku života na naší planetě. V užším pojetí se zdůrazňuje fakt, že se jedná o změny vyvolané člověkem, nejedná se tedy o problém přírodovědný, ale společenskovedný.

Vladimír Přivratský ve svém příspěvku „Environmentální výchova v postmoderní době“ píše: „... Dnešní lidé jsou vzděláváni (nebo v horším případě jenom cvičeni) pro svět, který nelze v budoucnosti udržet, a naše děti dokonce procházejí mnohdy přípravou pro život ve světě, který už de facto neexistuje. Je to důsledek setrvačnosti celého systému. Jako bychom nechtěli vzít na vědomí, že svět suverénních národních států a všemocné stability, expandujících ekonomik, téměř plné zaměstnanosti, globálního rozvoje, svět neomezených a nevyčerpatelných přírodních

zdrojů, vědeckých a morálních jistot přestal v posledních desetiletích existovat.“ (Ziegler, 2004, s. 54)

V souvislosti s trvale udržitelným rozvojem je mnohými autory zmiňována nutnost změny postojů a hodnot. „Na jednu stranu je pokládán udržitelný život, na druhou překročení mezí a kolaps. Všeobecným předpokladem je, že udržitelného života nelze dosáhnout bez změny postojů a jednání lidí, ať už na úrovni jejich osobního rozhodování či vytváření potřebného tlaku na politickou reprezentaci k přijímání environmentálně příznivých rozhodnutí.“ (Činčera, 2007 s.10) „Podstatné je formulování nových vzorců chování jednotlivců, skupin i společnosti ve vztahu k životnímu prostředí, ukázání cesty k přírodě šetrnému životnímu stylu a trvalé udržitelnosti života na Zemi. Výchova k trvale udržitelnému způsobu života jako součást environmentálního vzdělávání a výchovy je klíčovou záležitostí, založenou na širokém pochopení podstaty problematiky.“ (Kunc, 1996, s.113)

Detailněji se změnám hodnotového systému v souvislosti s trvale udržitelným rozvojem věnuji v následující kapitole, kde reflektuji současný stav environmentalismu.

2 Environmentalismus v kontextu historie a současnosti

V této kapitole se budu věnovat nejprve historickému vývoji, poté se pokusím popsat současný stav environmentalismu a třetí část věnuji kritice environmentalismu, kterou nemohu v práci opomenout.

2.1 Historický vývoj environmentalismu a environmentálního vzdělávání

Než se pustím do zmapování historického vývoje, rád bych odlišil tři oblasti. První je historický vývoj environmentalismu jako politické teorie, případně environmentálního hnutí, druhou historie environmentálního vzdělávání a konečně třetí oblastí jsou tzv. environmentální dějiny. Na všechny tyto tři oblasti narazíme při snaze popsat historický vývoj environmentální problematiky, ovšem domnívám se, že přestože se navzájem prolínají, pro přehlednost výkladu je třeba je od sebe odlišit.

Jako o zakladateli moderního environmentalismu se hovoří o Aldo Leopoldovi, který byl jedním ze zakladatelů etiky životního prostředí.⁶ Leopold zdůrazňoval fakt, že příroda má vlastní hodnotu, člověk je jedním z rovnoprávných občanů biotického společenství. Prosazoval myšlenku, že sebeomezení ve prospěch druhého a všech (etická ohleduplnost) se nesmí vztahovat pouze na vztahy mezi lidmi, ale také na vztah člověka k přírodě. (Kohák a kol., 1996, s. 35)

Ovšem pokud pojmáme environmentalismus jako politickou teorii, začíná se o něm hovořit počátkem 60. let 20. století. Hlavní otázkou té

---

⁶ Aldo Leopold (1887-1948) byl americký lesník a ekocentrický myslitel, mimo jiné první učitel péče o divokou zvěř. Jeho nejznámější prací je „The Land Ethic“ – Etika země.

doby byl hlavně nevyhnutelný populační růst. Populační explozi se věnuje např. ekolog Paul Ehrlich ve své knize „The Population Bomb“.

V 60. letech vyšla také další kultovní kniha moderního environmentalismu, a sice „Mlčící jaro“ autorky Rachel Carsonové⁷, vydaná roku 1962. Tato kniha způsobila opravdový otřes v amerických kruzích, když odkryla, jakým způsobem hyne příroda vlivem chemických postřiků. Právě tento otřes vyvolal vznik amerického ekologického hnutí⁸. Carsonová ani tak neovlivnila environmentalismus či filosofickou ekologii, ale spíše vlastní ekologické hnutí. Přispěla tak významnou měrou k debatám o tom, zda neomezené stupňování techniky skutečně představuje pokrok lidstva. Dosáhla i konkrétních úspěchů, např. zákaz používání chemické látky DDT, u které se prokázalo, že vážně poškozuje zdraví.

Známými jmény jsou manželé Meadowsovi, autoři několika knih o environmentální problematice, kteří v 70. letech varovali před vykořisťováním přírody ve své knize „Meze růstu“, na kterou navázali knihou „Překročení mezí“. Je nesporné, že se v té době dostala ekologie do širšího povědomí lidí.

V průběhu 80. let se objevují v evropských zemích strany zelených, které se prosazují ve vládách⁹. Vznikla celá řada ekologických hnutí, např. Greenpeace či Friends of the Earth. Vývoj ekologických hnutí v České

---

⁷ Rachel Carsonová (1907-1964) působila jako bioložka amerického vládního Odboru pro ryby a zvěř, napsala řadu knih (kromě Mlčícího jara např. Okraj moře či Moře kolem nás), čtenáře si získala populárně vědeckými úvahami o přímořské přírodě, které zároveň nepostrádaly poetiku.

⁸ Ekologické hnutí řadíme ze sociologického pohledu mezi tzv. nová sociální hnutí (např. feministické hnutí, hnutí hájící občanská práva, hnutí hájící práva menšin, antinukleární hnutí, antiglobalizační hnutí), která se začínala profilovat v západoevropských společnostech a v USA právě během 60. let 20. století. Společná pro tato hnutí je snaha o prosazování nematerialistických cílů.

⁹ Problémům zelených stran se budu detailněji věnovat v následující kapitole reflektující současný stav environmentalismu.

republice, resp. Československu, byl ovlivněn politickou situací a větší rozvoj a širší nabídka ekologických hnutí se objevily až po sametové revoluci. Historii nejvýznamnějších ekologických hnutí v České republice zmíním ve čtvrté kapitole, kde pojednávám o institucích a nevládních ekologických hnutích.

Druhou oblastí je historie environmentálního vzdělávání. Pokud bychom tuto oblast pojali ze širšího hlediska, bylo by na místě popsat celý dějinný vývoj vztahu člověka k přírodě, počínaje člověkem lovcem a sběračem, přes antiku, renesanci i osvícenství. Domnívám se však, že takto detailní exkurs do této problematiky není nezbytný. Historie environmentálního vzdělávání do jisté míry kopíruje nárůst zájmu o environmentalismus jako takový. Rozmachu se tak EV dočkalo v 70. letech 20. století. Česká republika zaznamenala výrazný nárůst v 90. letech, kdy bylo EV podpořeno nově vznikající legislativou, spoluprací Ministerstva životního prostředí s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, i rozšířením a svobodným zakládáním ekologických hnutí. O historii nejvýznamnějších ekologických hnutí v České republice pojednávám ve čtvrté kapitole. Zmíním tu však sdružení, které v následujícím textu již rozebíráno není, a sice Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina, které bylo založeno roku 1996. Jedná se o celostátní síť organizací specializovaných na ekologickou výchovu, vzdělávání a osvětu. Tato síť naplňuje již zmíněný Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO).

Program EVVO je stěžejním dokumentem k naplnění EV, a to pro všechny cílové skupiny. I z toho důvodu, že jsou v tomto dokumentu definovány cíle i prostředky k naplnění EV všech skupin obyvatelstva, jsem třetí kapitolu věnovala detailnímu rozpracování cílových skupin environmentálního vzdělávání.

Pojďme k třetí oblasti, která se skrývá pod historií environmentální problematiky, a sice k environmentálním dějinám. Pod pojmem environmentální dějiny se neskrývá vývoj environmentalismu, ale pohled na historický vývoj z environmentálního hlediska. Environmentální dějiny tak pojmají dějiny lidské společnosti v jednotě s dějinami přírody. V případě tradičního dějinného vývoje je celý proces viděn jako posun od horšího k lepšímu. Oproti tomu environmentální pohled na vývoj, pomíneme-li kritiku environmentalismu, které je věnována samostatná kapitola, má spíše regresivní charakter. Počátek globální environmentální krize, tedy vývoj od lepšího k horšímu, je názorově přijímán většinou společnosti. Prolnutí historiografie s environmentálními dějinami je bezesporu žádoucí, tak jako se například propojuje sociální a fyzická geografie. Lidské dějiny nelze posuzovat vytržené z životního prostředí a naopak.

Environmentální dějiny sebou ovšem nesou zcela nové paradigma, novou teorii a filosofii výkladu dějin lidské společnosti, iniciace nové koncepce výkladu dějin je tak stále v začátcích. Ve světě se environmentálními dějinami zabývá např. přední americký historik Donald Worster, v České republice je za odborníka na tuto oblast považován Leoš Jeleček. Environmentální dějiny nejsou jen dějinami životního prostředí, ani historickou ekologií. Rozdíl mezi environmentálními dějinami a historickou ekologií je v tom, že „... historická ekologie se zabývá především ekologickými, vlastně negativními důsledky působení člověka na přírodu, tj. spíše dějinami poškozování těchto vztahů a životního prostředí. ... Environmentální dějiny se zabývají vzájemnými vztahy a působením mezi přírodou a společností, jejich důsledky pro obě strany...“ (<http://klaudyana.psomart.cz/clanek.php?id=20>, 2009)

2.2 Současný stav

Environmentalismus je relativně mladou a ještě se formující ideologií, přesto již můžeme vysledovat některé dominující hlavní rysy. Kritizuje liberalismus, konzervatismus a marxismus jako ideologie industriální konzumní společnosti, které hovoří pouze o dobývání a ovládnutí přírody. Zdůrazňuje individuální a kolektivní politickou zodpovědnost. V otázkách demokracie prosazuje decentralizaci a samosprávu jako podmínky participace a osobní zodpovědnosti na nejnižších úrovních. Ve způsobech prosazování nejsou však příznivci environmentalismu jednotní, jedni usilují o informování veřejnosti, jiní chtějí úspěchu dosáhnout pomocí politického vlivu.

Radikálnější stoupenci environmentalismu, tvrdí, že politický systém potřebuje zásadní přeměnu a uchylují se k nejrůznějším formám ekologického radikalismu či občanské neposlušnosti. Někteří autoři zdůrazňují v definování environmentalismu mystické, sakrální prvky. V environmentalismu se podle nich dají nalézt pseudonáboženské znaky. Tito autoři většinou radikálně odlišují tento environmentalismus od vědecké ekologie a koncepce trvale udržitelného rozvoje. Zastánci kritického pohledu dokonce srovnávají environmentalismus s ideologií komunismu, marxismu apod., o tom ale více v následující kapitole, která se kritice environmentalismu přímo věnuje.

Pokud se lidstvo ocitlo na pokraji ekologické krize, kde hledat příčinu a lék? Příčinu ekologické krize vidí každý myšlenkový proud odlišným způsobem. Někteří autoři se v hledání příčiny dostávají až k Bibli, kde je řečeno, aby se člověk množil a podmanil si zemi. Já osobně se ztotožňuji s názorem Erazima Koháka, že ekologická krize je zároveň

příčinou i následkem. Člověk se stal ničivým tvorem, protože se odcizil vlastním základům, nežije v souladu se svým světem. Člověk 20. století se nesmyslně napadá, nesmyslně přemnožuje, nesmyslně přejídá, stali jsme se odcizeným druhem. Podle Koháka není problémem odcizení vůči živé přírodě, ale odcizení vůči vlastní odpovědnosti.

„Lidská svoboda ovšem vždy měla svůj rub odpovědnosti, avšak po celá tisíciletí jako by na něm nezáleželo. Při malých počtech a při velmi omezené schopnosti zasahování do přírody se mohlo zdát, že ať člověk jedná sebezodpovědněji, příroda vždy napraví škody, které člověk napáchá. Nezodpovědnost měla své následky ve vztahu k jeho lidským bližním, ne však ve vztahu k přírodě. To se změnilo v našem století.“ (Kohák, 1996, s. 18) Nalezení, či obnovení vztahu s přírodou je jistě důležité, ale bez přijetí vlastní odpovědnosti, odpovědnosti své svobody, se odcizení překonat nepodaří.

Příznivci environmentalismu si uvědomují, že hodnota přírody nezapadá do hodnotového systému současného západního světa, proto zdůrazňují nutnost změny hodnotového systému. Jan Keller¹⁰ vidí snahy ekologických aktivistů přemlouvat lidi, aby změnili svůj hodnotový systém, jako utopické, změna hodnot, pokud by vůbec nastala, by byla záležitost několika generací. „Člověk je schopen solidarizovat se se svou rodinou, s nejbližšími příbuznými, s okruhem několika, maximálně desítek lidí. Ale po lidech se teď chce, aby se solidarizovali s tím, co přijde několik generací po nich. A to člověk nedovede.“

(<http://www.darius.cz/jankeller/cl22.html>, 2009)

---

¹⁰ Prof. PhDr. Jan Keller, CSc. je profesorem sociologie, autorem celé řady knih (Až na dno blahobytu; Úvod do sociologie; Nedomyšlená společnost; Dvanáct omylů sociologie a další). Je známý také svou spoluprací s hnutím Duha a Greenpeace.

Také Hana Librova z Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně poukazuje v souvislosti s EV na hodnotový systém. „Téměř všichni, kdo se zabývají environmentální problematikou, ekonomové, právníci, technologové, demografové, končí svá pojednání konstatováním: že jejich obor může přispět k řešení ekologických problémů za jedné podmínky – pokud lidé změní své hodnoty.“

(http://www.czp.cuni.cz/projekty/konf_hledani/Sbornik/librova.htm, 2009)

Nastolení hodnotových změn, pokud odložíme pochybnosti o samotné možnosti takovéto změny, je možné pouze v případě, kdy se začne environmentální látka vyučovat nejen jako otázka přírodovědná, ale rozšíří se do dimenze humanitní a společenskovední.

Většina odborné i politické veřejnosti se shodne na tom, že problém ekologické krize tu je přítomný. V posledním roce svět vstoupil také do krize ekonomické. I bez krizových situací je těžké nalézt kompromis ekologie s ekonomikou, v současné době je to o to těžší. Je možné v praxi prosazovat environmentalismus a neomezovat tím prostor pro podnikání a svobodu trhu? „Zásadním problémem vztahu mezi ekologií a ekonomikou je to, že přírodní prostředí pro ekonomiku neexistuje, pokud není definováno buď jako zdroj, za získání kterého se musí zaplatit, nebo jako odpad, za jehož likvidaci je nutné také platit. Jinými slovy řečeno, příroda - prostředí samo o sobě – pro ekonomiku prostě neexistuje.“ (<http://www.cepin.cz/cze/prednaska.php?ID=171>, 2009)

Základní hodnotou standardní ekonomické teorie je přesvědčení v možnost neustálého neomezeného ekonomického růstu. Je-li však ekonomický růst nevyhnutelně spojen s růstem průmyslové výroby a intenzivním čerpáním přírodních zdrojů, dojde dříve nebo později ke stavu, kdy se rozvojový potenciál zcela vyčerpá. Je nasnadě, že ekonomický růst narazí na své meze, dojde-li k překročení kapacity zdrojů. Jednu z kapitol

své knihy Sociologie a ekologie uvádí Jan Keller výrokem amerického ekonoma Kennetha E. Bouldinga: „Věřit v možnosti neomezeného růstu v omezeném prostředí může jen blázen nebo ekonom“ . Erazim Kohák pro vyjádření této myšlenky použil ještě jednodušší větu, když řekl, že kořenem ekologické krize je „nekonečný nárok v konečném světě.“ (Kohák, 2006, s. 24)

Michal V. Marek se ve své úvaze snaží nalézt kompromis mezi ekologií a ekonomikou. Toho lze docílit podle něj dvěma odlišnými přístupy. Můžeme se pokusit ocenit přírodu, tedy zatáhnout přírodu do ekonomických úvah. Tím se zabývá celý obor ekologické ekonomie. Podmínkou úspěchu této cesty je ovšem dominance ekonomického pohledu na věc, kterému je podřízeno i chápání přírody. Ochrana přírody je poté uplatňována prostřednictvím dosažení většího zisku při provozování žádoucích aktivit. Druhý způsob, jak nalézt kompromis ekologie s ekonomikou, si žádá naopak předpoklad, že ekonomický pohled dominantní není. Ekonomika v tomto směru není cílem, ale jen jedním z prostředků k dosažení cíle. Životní prostředí má hodnotu samo o sobě a jeho správa stojí výše než ekonomické cíle. Tento druhý pohled ovšem naráží na již několikrát zmíněnou hierarchii hodnot západního světa.

Problém kompromisu ekologie s ekonomikou řeší všechny zelené strany, které se dostanou do vlády. Jiří Pehe¹¹ ve svém článku „Ekologické iniciativy a občanská společnost“ uvádí, že zelené strany se potýkají s těžko řešitelným paradoxem. Politické úspěchy kterékoliv vlády v demokratickém státě jsou přímo odvozeny od ekonomických úspěchů. Takovými úspěchy se rozumí neustálý ekonomický růst. Pokud tedy strany

---

¹¹ Jiří Pehe je politický analytik a komentátor, ředitel New York University v Praze, v devadesátých letech byl ředitelem Politického odboru Kanceláře prezidenta republiky Václava Havla. Napsal několik knih o politice (např. Vytunelovaná demokracie), ale je i autorem beletrie (Na okraji zmizelého, Tři tváře anděla)

zelených usilují o podíl na moci, jsou vystaveny tlaku, aby zároveň přijaly neustálý ekonomický růst jako legitimní ideu.

„Jakmile překročí jakékoliv ekologické hnutí hranici mezi občanskou společností a politickou společností, vystavuje se nebezpečí profanace. Bude-li chtít být důsledné, bude muset prosazovat ideje, které mohou ohrozit modlu ekonomického růstu. Nebude-li důsledné, ztrácí částečně svůj původní smysl i přesto, že jeho participace na moci může pomoci některým konkrétním ekologickým projektům. Zdá se tedy, že v kontextu moderní industriální civilizace jsou ekologická hnutí „odsouzena“ k tomu, aby tvořila jádro občanské společnosti, nikoliv společnosti politické.“
(<http://www.pehe.cz/clanky/1999/ekologicke-iniciativy-a-obcanska-spolecnost>, 2009)

Roli ekologických hnutí vidí Jiří Pehe ve vytváření soustředěného tlaku, díky kterému už moderní společnosti přijaly některé dnes běžné ekologické normy a standardy. Ekologická hnutí tak v dnešním světě plní úlohu nepříjemného svědomí moderních společností. Už z toho důvodu je přirozené, že musí být svou podstatou radikálnější, než je existující politická moc.

Václav Bělohradský ve svém článku „Proč volit Stranu zelených?“ naráží na obdobný problém, přesto vyzývá k volbě těchto stran. „Zelení všech odstínů kritizují to, že pro moderní lidi má smysl to, co roste, místo aby rostlo, co má smysl. Slovu „růst“ tu ale musíme dobře rozumět: už dávno neoznačuje základní rys přírody - strom je obsažen v semínku, je třeba jen mít trpělivost a počkat, až z něj vyrostе, jako každá živá bytost ze svého zárodku. Naopak růst v konzumní společnosti je poháněn naší netrpělivostí, chceme mít jahody v lednu a hrušky na jaře. Koncerny, které vycházejí vstříc této netrpělivosti, vydělávají, jejich zisky rostou a roste i

HDP. Růst vytváří svět k obrazu podivné, netrpělivé, k další netrpělivosti reklamou stále hnané lidské bytosti -říkáme jí spotřebitel. Ve společnosti růstu Růstu už trpělivost nestačí, to, co bude růst, je v našich rukou.“ (http://www.multiweb.cz/hawkmoon/proc_zelene.htm, 2009)

2.3 Kritika environmentalismu

Podle kritiků environmentalismus ohrožuje svobodu trhu, protože ho chce omezovat s ohledy na přírodu a prostředí. I v rámci kritiky můžeme narazit na několik názorových směrů. Radikální kritikové environmentalismu většinou zpochybňují samotnou přítomnost krize. „Fenomén měnící se krajiny je z jiného úhlu pohledu nazírán jako přirozený proces. Druhy vymírají stále a stále přibývají nové, mizející suroviny budou nahrazeny v rámci tržního mechanismu surovinami jinými, chudoba je dočasný stav „nedovyvinutosti“ rozvojových zemí, narušení některých ekosystémových mechanismů je zpochybňováno vědeckou nejistotou.“ (Činčera, 2000, s. 11) Umírnění kritikové se snaží napadnout některé argumenty ekologických hnutí, většinou argumentují tím, že zastánci environmentalismu používají pouze výsek dat, a to tak, aby způsobili paniku a poukázali na hrozbu, která ve skutečnosti není tak velká.

Pokud bych měl zmínit některé osobnosti, které zaujímají k environmentalismu kritický postoj, nemohu opomenout jména Björn Lomborg a John Maddox. A jako občan České republiky také zmíním některé názory Václava Klause, prezidenta ČR, který, přestože není odborníkem na danou problematiku, velmi tvrdě kritizuje některé environmentalistické závěry.

John Maddox je britský fyzik, který mimo jiné v devadesátých letech navrhol řešit hrozbu hladu vykácením deštných pralesů a osetím uvolněné půdy. Björn Lomborg vystudoval politologii na univerzitě v Aarhusu a v Kodani, do roku 2005 působil jako profesor statistiky na katedře politologie univerzity v Aarhusu. Souběžně s touto činností byl v letech 2002 až 2004 ředitelem dánského státního Institutu pro hodnocení životního prostředí. Jeho kniha z roku 1998 „Skeptický ekolog“ rozpoutala, po vydání anglického překladu v roce 2001, celosvětovou debatu o životním prostředí. V roce 2004 zařadil Björna Lomborga časopis Time mezi stovku nejvlivnějších lidí světa. V rozhovoru pro Lidové noviny Björn Lomborg vysvětluje, že péče o životní prostředí je pro mnoho lidí jakousi náhražkou náboženství. Lidé mají sklon k religiozitě, k hledání něčeho, co nás přesahuje, k hledání hlubšího smyslu. K tomu se přidává fakt, že máme evoluční sklony k obavám, cítíme se provinile, když žijeme v blahobytu. To je podle něj jedním z důvodů, proč má environmentalismus tolik zastánců.

Lomborg píše o tom, že se situace na naší planetě zlepšuje, mezi environmentalisty je nepopulární především fakt, že zdůrazňuje hlavně to, jak se daří lidem. V rozhovoru pro Lidové noviny Lomborg na otázku, zda je správný přístup, kdy přírodu poněkud opomíjí, odpověděl: „Máte naprostou pravdu, v knize se zaměřuju především na lidi. Ale neznamena to, že by mě příroda nezajímala. Mimochodem, jsem vegetarián, protože nechci zbytečně zabíjet zvířata. Zároveň ale věřím, že lidé mají větší cenu než zvířata. S tím můžete nesouhlasit, když budete chtít. Nemůžete ale nesouhlasit s tím, že máme politickou strukturu, kterou tvoří lidé, ne tučňáci a borovice. Tučňáci nevolí, nepodílejí se na politických debatách o tom, kam se má naše společnost ubírat. A neexistuje způsob, jak je do té debaty zapojit. Nakonec to budou vždycky lidé, kdo o tom bude rozhodovat, i proto je považuju za důležitější. Další věc je, jak už jsem

zmínil, že se o životní prostředí staráme jen pokud jsme dostatečně bohatí a můžeme si to dovolit, protože zásadnější problémy, jako hlad a nemoci, máme vyřešené. Proto v knize poukazuji především na to, jak se daří lidstvu – z toho pak vyplývá, jak ohleduplní budeme k přírodě.“ (http://www.lidovky.cz/tiskni.asp?r=ln_veda&c=A061019_164616_ln_veda_hlm, 2009)

Mnoho kritiků srovnává environmentalismus s jinými ideologiemi. Václav Klaus vidí podobnost s komunismem, především v myšlení. „Jsou to lidé, kteří chtějí diktovat světu, diktovat nám, co máme dělat a hledají pro to záminku. To samé – ale s jinou záminkou – dělali komunisté. Zde tou záminkou je otázka klimatu a hypotetického globálního oteplování.“ (http://www.mzv.cz/warsaw/cz/zpravy_a_udalosti/aktualne/rozhovor_prezidenta_ceske_republiky.html, 2009) Britský historik Paul Johnson označuje za falešnou ideologii klimatismus a dává ho dokonce na roveň s marxismem, freudismem a komunismem.

Na otázku, kde je tedy hranice mezi potřebnou péčí o přírodu a ideologií, odpovídá Václav Klaus takto: „Je třeba důsledně odlišit starost o životní prostředí, tedy o „environment“, a ideologii environmentalismu. Já sám, který proti této ideologii bojuji, nemám absolutně nic proti ochraně životního prostředí.“

(http://www.mzv.cz/warsaw/cz/zpravy_a_udalosti/aktualne/rozhovor_prezidenta_ceske_republiky.html, 2009)

Podle Václava Klause je nutné odlišit interní klimatologickou diskusi a politickou debatu.

Poradce pana Klause, M. Petřík, zastává podobné názory na tuto problematiku: „Sledování člověka jakožto součásti živé přírody je

samozřejmě předmětem zkoumání mnoha vědeckých disciplin z oblasti přírodních věd. Problém ale vzniká v okamžiku, pokud tito přírodní vědci chtějí formulovat svá konkrétní doporučení pro to, jak má člověk jednat jako společenský tvor: kterých kroků se má volně a vědomě zříci (=nesmí), ke kterým by naopak měl uvědoměle přistoupit (=musí), případně jakým způsobem by měl vytvořit své priority a preference pro všechny ty své činnosti, které se mezi těmito dvěma extrémními póly (nesmí a musí) nacházejí, čili všechno to, co člověk může a nemusí činit.“

(<http://www.blisty.cz/2007/3/2/art33107.html>, 2009)

Od prvních výzkumů jednotlivých ekosystémů rostlin a živočichů bychom tedy neměli sklouznout k neadekvátním analogiím či dokonce extrapolacím do oblasti ekonomických aktivit člověka, takzvaných „přírodních“ zdrojů a ohrožením pro život člověka na této planetě. To, co je podstatné a společné pro pravidla a zákonitosti, jež platí například pro onen pověstný Mendlův hrách na pokusném pozemku, či pro pohyb zvířete s vysílačkou, je však něčím zcela jiným než tím, co je charakteristické pro ekonomické aktivity člověka a jeho život v sídlech na této planetě. Bohužel, mnoho lidí si to skutečně stále neuvědomuje nebo nechce přiznat, protože by tím přišli o velkou část svého „argumentačního“ arzenálu.

(<http://www.blisty.cz/art/32738.html>, 2009)

Argumentace stoupců ekologických hnutí, ale i politiků a některých odborníků, bývá řadami kritiků environmentalismu napadána velmi často. V poslední době se ozývaly kritické hlasy, které zdůraznily fakt, že se celá léta hovořilo o globálním oteplování a jeho hrozbě. V době, kdy vědci přišli s tím, že globální oteplování jako důsledek pouhého lidského působení nelze prokázat, změnili environmentalisté terminologii a hovoří o nutnosti ochrany klimatu. Environmentalisté jsou tedy svými

oponenty obviňováni z populismu, na poznámky o ekonomických pohnutkách kritiků kontrují odpůrci environmentalismu tím, že také životní prostředí je obrovská příležitost pro korupci a řada příznivců má skryté ekonomické zájmy. Z toho důvodu např. řada ekologických organizací odmítá financování ze strany podniků a firem, aby nedala kritikům záminku k nařčení z ovlivnitelnosti, korupčního chování.

3 ENVIRONMENTÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ PODLE CÍLOVÝCH SKUPIN

Při rozdělení cílových skupin jsem vycházel především ze Státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice. V tomto materiálu jsou stanoveny cíle, cílové skupiny a aktivity (dílčí úkoly), které vedou k naplnění stanovených cílů, a to pro jednotlivé skupiny obyvatel. Toto rozčlenění je logické a jasné, v případě dalšího textu se nejedná o přesnou citaci tohoto programu, ale strukturou jej přejímám s minimálními změnami a rozšiřuji o informace z dalších zdrojů.

3.1 Environmentální vzdělávání a výchova dětí a mládeže

3.1.1 EV dětí v předškolním věku

V případě dětí předškolního věku je lépe hovořit o výchově, spíše než o vzdělávání. Výchova je v této vývojové etapě především úkolem rodiny, nicméně je také podpořena a ovlivněna kvalitou prostředí, působením dětské literatury, televizního vysílání apod. Resort školství ovlivňuje přímo environmentální výchovu v mateřských školách. Mimo jiné doporučuje mateřským školám spolupráci s různými kulturně vzdělávacími zařízeními, centry a středisky ekologické výchovy atd.

Cílovými skupinami jsou:

- děti v mateřských školách,
- děti předškolního věku (obecně),
- rodina.

Mateřské školy se snaží využívat prostředí ke spolupráci s rodinami, vytvářet návyky zdravého životního stylu, zdůraznit kontakt dětí s živou přírodou a vytvořit kladný vztah k přírodnímu prostředí. Právě přispění k vytvoření pozitivních vztahů dětí k prostředí, zejména k přírodě, a vytváření dovedností a návyků správného jednání v tomto prostředí je nejvyšším cílem EVVO pro tuto cílovou skupinu.

3.1.2 EV dětí a mládeže základních, středních a vyšších odborných škol

Děti tohoto věku ovlivňuje významně nejen škola, ale celá řada mimoškolních zařízení, která mohou navštěvovat. V těchto zařízeních může resort školství ovlivňovat EV jen nepřímo.

Cílovými skupinami jsou:

- žáci základních škol,
- studenti středních a středních odborných škol,
- studenti vyšších odborných škol.

V rámci školského systému jsou úkoly této problematiky jasné, je jimi především informování učitelů a vedoucích pedagogických pracovníků o významu, pojetí a řešení environmentálního vzdělávání a výchovy, dále pak příprava učebních dokumentů a prostředků, včetně metodických doporučení, a podpora systematického EV u všech druhů a typů základních, středních a vyšších odborných škol včetně organizačního zajištění. MŠMT také zvyšuje kvalifikaci učitelů pro oblast EV a rozvíjí vzájemnou spolupráci škol s mimoškolními zařízeními. Protože jednou s významných forem učení je nápodoba, je také nezbytné ovlivňovat prostředí škol a jejich okolí, tedy zabezpečit provoz škol šetrný k životnímu prostředí a šetřící přírodní zdroje.

Cílem je potom poskytnout všem dětem a mladým lidem v průběhu vzdělávání znalosti, dovednosti a návyky, které jsou potřebné pro ochranu životního prostředí a především pochopení principů trvale udržitelného rozvoje.

3.1.3 EV vysokoškolských studentů

Oproti přístupu k EV na středních školách, jsou vysoké školy posuzovány jako samostatné subjekty, které řeší výchovu a vzdělávání k ochraně životního prostředí podle vlastní úvahy. Přesto jsou pro ně ze strany MŠMT zpracována určitá doporučení, která se týkají obsahu, metod, postupů i forem.

Cílovými skupinami jsou:

- studující všech typů vysokých škol,
- studující ve všech typech postgraduálního studia.

Vysoké školy by měly zajistit obecné informace týkající se trvale udržitelného rozvoje a propojení ekonomických, legislativně právních i sociálních nástrojů v zájmu udržitelného rozvoje, a to ve všech studijních oborech. Aspekt trvale udržitelného rozvoje je prosazován v souvislosti s akreditačním řízením pro jednotlivé studijní programy. Na vysokých školách se klade důraz na rozvíjení schopnosti samostatných přístupů k environmentální problematice.

Cílem je tedy připravovat vysokoškolské odborníky (bez ohledu na obor), kteří budou mít pochopení a cit pro základní principy trvale udržitelného rozvoje a péče o životní prostředí a budou schopni aplikovat a rozvíjet environmentální aspekty ve své odbornosti. A konečně se u

vysokoškolských odborníků předpokládá také schopnost podávat informace a podchytit zájem o principy trvale udržitelného rozvoje u ostatních lidí.

3.1.4 Příprava učitelů a dalších pedagogických pracovníků pro EV

Učitelé a další pedagogičtí pracovníci mají pro realizace EV všech typů škol i mimoškolních zařízení zcela nepochybně rozhodující význam. Právě proto, že jsou v úzkém vztahu k EV dětí a mládeže, rozhodl jsem se nezařadit tuto specifickou část dospělé populace pod kapitolu o environmentálním vzdělávání dospělých, ale uzavřít jí kapitolu o EV dětí a mládeže.

Cílovými skupinami jsou:

- studenti připravující se na povolání učitele,
- učitelé mateřských, základních a středních škol a vyšších odborných škol,
- pedagogičtí pracovníci připravující učitele pro environmentální vzdělávání a výchovu,
- pedagogičtí pracovníci v mimoškolní výchově,
- řídicí pracovníci ve školství.

Cílem je především začlenění kvalitní přípravy v environmentální tematice při vzdělávání všech pedagogických pracovníků. Aby mohlo být tohoto cíle dosaženo, je třeba zaměřit se na uplatňování mezipředmětových (tj. integračních) přístupů v environmentálním vzdělávání, a to s ohledem na odborné zaměření pedagoga. Důležité je také průběžně poskytovat nové environmentální informace, nabízet nové formy a metody práce i didaktické posuny. Vzhledem k tomu, že v Česká

republika se v této oblasti vzdělávání stále učí, je třeba také umožnit pedagogickým pracovníkům výměnu zkušeností se zahraničím.

3.2 Environmentální vzdělávání a osvěta dospělých

3.2.1 EV ve veřejné správě

V rámci veřejné správy jsou úkoly EVVO rozděleny do několika úrovní od místní úrovně (obecní úřady) přes okresní úroveň, regionální úroveň až po ústřední úroveň (ministerstva a jimi řízené resorty).

Cílovými skupinami jsou:

- zaměstnanci ústředních orgánů a jimi přímo řízených organizací,
- zaměstnanci krajských orgánů a jimi přímo řízených organizací,
- zaměstnanci okresních úřadů a jimi přímo řízených organizací,
- zaměstnanci obcí a jimi řízených organizací,
- členové volených zastupitelstev na všech úrovních.

Cílem je zajistit otevřenou spolupráci veřejné správy s dalšími subjekty, které přímo zabezpečují nebo jen mají vliv na EVVO, zabezpečit i spolupráci se zahraničními partnery. Nezbytné je ekologicky šetrné chování a postoje zaměstnanců veřejné správy během pracovního procesu, zabezpečení šetrného provozu úřadů k životnímu prostředí a šetření přírodních zdrojů. Tím se rozumí např. racionální užívání energií, vody, použití recyklovaných výrobků apod. K naplnění těchto cílů slouží

vzdělávací systém, který aktualizuje programy podle reálného stavu životního prostředí, vytváří různé vzdělávací programy pro různé profesní skupiny zaměstnanců, tedy pro jednotlivé cílové skupiny veřejné správy, stanovuje prioritní úkoly ochrany životního prostředí a informuje o nich ostatní ministerstva. Jak již bylo řečeno, konkrétní úkoly vyplývají z příslušné úrovně, např. na místní úrovni je to zabezpečení osvěty občanů, povzbuzení jejich příznivého chování k životnímu prostředí, podpora zapojení veřejnosti do řešení problémů životního prostředí apod.

3.2.2 EV a osvěta v podnikové sféře

V podnikové sféře je třeba odlišit, kdy se jedná výhradně o aktivitu daného podniku, a kdy do vzdělávání zasahuje stát. Stát nesmí narušovat svými aktivitami konkurenční prostředí, i proto se v podnikové sféře klade spíše důraz na podporu motivace, nepřímé ovlivňování, na vytváření podmínek pro dobrovolné aktivity environmentálního vzdělávání a osvěty různých subjektů pro podnikovou sféru.

Cílovými skupinami jsou v podnikové sféře:

- vrcholový management podniků,
- střední management podniků,
- zaměstnanci podniků,
- odborové svazy a profesní organizace.

„Cílem je dosažení vyššího právního i odborného povědomí zástupců podniků o otázkách ochrany přírody a životního prostředí (ve smyslu preventivním) a zvýšení komunikace se státními organizacemi i veřejností (ve smyslu veřejné kontroly a informační otevřenosti). Je třeba koncentrovat se na spolupráci se subjekty zaměřenými na podnikovou

sféru (oborové organizace, organizace výrobců, dovozců, prvovýrobců) bez ohledu na produkty a velikost podniku.“ (EVVO, s. 22)

Aktivít, které k tomuto cíli směřují, je celá řada. K těm nesporným patří podpora šíření etických norem a pravidel o podnikání v souladu s požadavky na ochranu životního prostředí, šíření informací o výrobě a šetrné výrobě a spotřebě k životnímu prostředí, všechny aktivity směřující ke spoluzodpovědnosti pracovníků za šetrnost k přírodním zdrojům apod. Existují ovšem i aktivity, kde má stát trochu nevděčnou úlohu, protože zde naráží na již zmíněný problém s narušením konkurenčního prostředí, přidělením dotací apod. Mezi takovéto aktivity patří např. podpora a zvýhodnění některou z možností (propagačně, daňově, úvěrově, atd.) podniků naplňujících a překračujících mezinárodní standardy kvality a produkující výrobky či technologie vyhovující státní politice životního prostředí.

Projektů s environmentální problematikou určených pro firmy je celá řada a jistě by samotné podnikové environmentální vzdělávání pokrylo samostatnou diplomovou práci. Nejen, že se zpřísňuje legislativa v této oblasti, ale vztah k životnímu prostředí se dostává do vizí podniků, do jejich hodnot či etického kodexu. Ochrana životního prostředí prosakuje do firemní kultury. Známkou takovéhoho posunu může být například poznámka připojená k podpisu emailové komunikace, která vyzývá k tomu, aby si příjemce opravdu rozmyslel, zda je zasláný email nutné tisknout a zatěžovat tak lesy. Obdobná informace se již stává součástí automatického podpisu řady velkých i menších podniků. Některé společnosti také nahradily tištěná přání (především PF) elektronickými, a to právě se zdůrazněním informace, že nezatěžují životní prostředí, často ušetřené prostředky na tisk ještě věnují na dobročinné účely. Lze zaznamenat i poptávku podniků po tom, aby i jejich dodavatelé vyznávali

stejné hodnoty. Zodpovědný přístup k životnímu prostředí se tak stává konkurenční výhodou.

Firma či organizace je významným edukačním prostředím. Manažeři hrají důležitou roli, protože usměrňují činnost pracovníků. Vedení firem vytváří a propojuje systém podnikového vzdělávání s firemní strategií, dochází ke posunu znalostí a dovedností, tím i ke změnám v pracovním chování. Podnikové vzdělávání, a to i v oblasti životního prostředí, se může stát také způsobem motivace zaměstnanců. (Tureckiová, 2004)

Protože je většina dospělé populace v produktivním věku zaměstnána a já bych ve své práci rád zdůraznil právě environmentální vzdělávání dospělých, rozhodl jsem se rozpracovat tuto část a podnikovému EV věnovat celou závěrečnou kapitolu, kde mapuji environmentální problematiku v jedné konkrétní firmě.

3.2.3 Informace, osvěta a poradenství pro veřejnost

Nastínili jsme cíle a úkoly environmentálního vzdělávání v rámci škol, podniků či veřejné správy. Teď se na tuto problematiku podíváme z hlediska občana, který stojí mimo školní vzdělávání a není environmentálním vzděláváním obklopen ani v podnikové sféře. Důležité je ovlivnit zájem a povědomí o životním prostředí u každého občana, proto je nezbytné vytvořit nabídku aktivit pro širokou veřejnost.

Ovlivňování dospělé veřejnosti je obtížné hned z několika hledisek. Nelze najít instituci, která by mohla působit na celou dospělou populaci, to znamená i na tu část, která vůbec o problematiku životního prostředí či trvale udržitelného rozvoje nejeví zájem. Dalším hlediskem, které

znesnadňuje tento úkol je poměrně obtížná změna již vytvořených názorů, postojů a zájmů u dospělých jedinců.

Předpokladem k úspěchu je vysoká odpovědnost k veřejnosti a vysoká profesionalita, využití možnosti mediálního působení na různé skupiny obyvatel a podpora vybraných informačních kampaní. Občané mají i právo na poskytnutí odborných rad a doporučení. Zájem veřejnosti o problematiku životního prostředí je třeba rozvíjet a informace poskytovat srozumitelnou formou.

Cílovými skupinami jsou:

- široká veřejnost,
- konkrétní zájmové, profesní, věkové, sociální, místní a další skupiny.

K poskytnutí informací lze využít několika kanálů:

1) Periodické tiskoviny

- časopisy určené veřejnosti, regionální periodika
- ročenky životního prostředí, odborné časopisy pro specifické cílové skupiny,
- přehledy environmentálně zaměřených akcí (kampaně, semináře, kurzy, výstavy aj.) určených veřejnosti

2) Neperiodické publikace

- knihy, brožury, informační příručky a letáky,
- katalogy, výroční zprávy, přehledy kontaktů
- elektronické publikace, interaktivní hry s environmentální tematikou

3) Audiovizuální tvorba

- tvorba filmů a videopořadů o životním prostředí

4) Informační servis pro novináře

- vydávání tiskových zpráv, průběžná prezentace životního prostředí, práce s médii
- pořádání tiskových konferencí

5) Environmentální osvěta na internetu

- provoz internetových stránek o životním prostředí, programech a kampaní pro veřejnost
- časopisy, databáze, informační systémy o životním prostředí na internetu
- speciálně zaměřené internetové konference
- ekoporadenství na internetu

6) Akce pro veřejnost – pobyty v přírodě

- pořádání exkurzí a výletů se zaměřením na chráněnou přírodu
- budování a správa naučných stezek v chráněné přírodě
- informační materiály pro návštěvníky cenných přírodních území
- příprava programů pro přírodu šetrné turistiky (cyklostezky, alternativní turistika, ekoagroturistika)
- specializované akce pro rodiče s dětmi

7) Ostatní akce pro veřejnost

- besedy, semináře a tréninky

- veletrhy, výstavy, stálé i dočasné expozice s tematikou životního prostředí pro veřejnost
- soutěže (fotografické, výtvarné, literární) v oblasti životního prostředí
- festivaly a programová pásma, různé slavnosti a happeningy (např. při oslavách významných dnů pro ochranu životního prostředí)
- veřejné kampaně
- udílení ocenění za ochranu životního prostředí

8) Osvěta pro okruh produkce a spotřeby

- osvěta pro spotřebitele, environmentální aspekty výroby a spotřeby
- propagace ekologicky šetrných výrobků
- propagace produktů ekologického zemědělství
- veřejné registry informací o znečišťování

Důležitou součástí environmentální osvěty veřejnosti je environmentální poradenství. Cílem environmentálního poradenství není jen poskytovat odborné a kvalifikované rady a doporučení veřejnosti, ale také popularizovat výsledky vědy a výzkumu ve prospěch životního prostředí v praxi, ovlivňovat veřejnost ve směru trvale udržitelného rozvoje společnosti.

Cílovými skupinami environmentálního poradenství jsou:

- široká veřejnost,
- zájemci o informace a rady,
- konkrétní zájmové, profesní, věkové, sociální, místní a další skupiny.

Mezi úkoly environmentálního poradenství, které vyplývají ze státního programu EVVO patří např. provozování informačních center, napomáhání osvětě spotřebitelů o výrobcích a službách a jejich dopadech na životní prostředí, poskytovat kvalifikované rady nebo přístup k informačním zdrojům.

4 INSTITUCE

4.1 Státní správa

Výkon státní správy v oblasti životního prostředí zabezpečuje Ministerstvo životního prostředí České republiky (MŽP ČR, případně jen MŽP), funguje od 01.01.1990, kdy bylo zřízeno zákonem č. 173/1989 Sb. MŽP je ústředním orgánem státní správy pro státní ekologickou politiku a koordinuje mezinárodní spolupráci ve věcech životního prostředí. Pro území České republiky zajišťuje také jednotný informační systém o životním prostředí a zodpovídá i za plošný monitoring.

MŽP je také správcem Státního fondu životního prostředí, který byl zřízen roku 1991. Mezi příjmy tohoto fondu patří poplatky za ukládání odpadů, za odběry podzemní vody, za vynětí půdy ze zemědělského půdního fondu, úplaty za znečišťování vod a ovzduší, ale také dotace ze státního rozpočtu. Takto získané prostředky poté slouží na podporu výzkumu, výchovných akcí, šíření informací souvisejících s ochranou životního prostředí apod. MŽP dále spolupracuje s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT), tato spolupráce bude zmíněna dále v části o legislativě.

Odbornou podporu výkonu státní správy zajišťují tzv. rezortní instituce, např. Český ekologický ústav; Český hydrometeorologický ústav; Agentura ochrany přírody a krajiny ČR; Správa chráněných krajinných oblastí ČR; Český geologický ústav; Výzkumný ústav vodohospodářský a další.

Do systému patří také tzv. speciální státní správa. Tam patří např. Česká inspekce životního prostředí, která vykonává státní dozor ve

věcech životního prostředí. Na nižších úrovních jsou to potom odbory životního prostředí při každém krajském úřadu, městě či obci.

4.2 Nevládní ekologická hnutí

4.2.1 Český svaz ochránců přírody (ČSOP)

ČSOP je občanské sdružení, má v současné době téměř 9 000 členů, které spojuje aktivní zájem o ochranu přírody a životního prostředí. Posláním ČSOP je ochrana a obnova přírody, krajiny a životního prostředí, ekologická výchova a podpora trvale udržitelného rozvoje.

Historie ČSOP sahá až do roku 1979. Struktura organizace byla, vzhledem k tehdejší politické situaci, budována shora, okresní či městské výbory dohlížely na ideovou čistotu činnosti základních organizací Svazu. Od počátku vydával Svaz metodické příručky a zahájil několik odborných programů nejen na regionální, ale i na celostátní úrovni. V roce 1984, tedy pět let po založení, působil Svaz ve všech okresech Československé republiky, měl 768 základních organizací, ve kterých působil téměř 24 000 členů. V té době byla hlavní aktivitou péče o chráněná území, strážní služba na těchto územích apod.

Významným mezníkem v činnosti Svazu byl 5. červen 1988, kdy byl ČSOP zapsán na čestnou listinu Programu OSN pro životní prostředí UNEP „Global 500“ za vynikající výsledky v práci při ochraně a zlepšování životního prostředí. Na konci osmdesátých let ČSOP stále více demonstroval občanské postoje. Ve dnech 19.-20. listopadu 1989 byl svolán II. sjezd ČSOP, na kterém se kompletně obměnilo vedení Svazu,

byly vyhlášeny nové stanovy, ze kterých byla vyškrtnuta vedoucí úloha KSČ a Svaz byl deklarován jako nadresortní, nadstranický a nadvládní. Tento sjezd byl zároveň první oficiální institucí, která dala prostor prohlášení stávkového výboru studentů a odsoudila zásah proti demonstrantům 17. listopadu 1989.

V devadesátých letech došlo k výraznému snížení počtu členů, protože se z ČSOP odštěpily některé ochránářské skupiny, ČSOP přestal být jedinou ochránářskou organizací. Jednou ze skupin, která se od ČSOP odloučila, byla i základní organizace „Bořena“, která se poté přetransformovala do organizace Děti Země, o které budu informovat v dalším textu. Osamostatnily se také skautské oddíly, které v době, kdy byla skautská organizace zakázána, působily v jakési ilegalitě pod hlavičkou ČSOP. Snížení počtu členů sebou neneslo snížení aktivit, ČSOP se začal zabývat otázkami legislativy a stál při vzniku samotného Ministerstva životního prostředí. Vedle tradiční ochrany přírody začal prosazovat stále více i ekologickou výchovu.

Důležité bylo také navázání spolupráce s mezinárodními organizacemi. ČSOP členem Světového svazu ochrany přírody (IUCN) a zakládajícím členem Českého národního komitétu UNEP (Programu OSN pro životní prostředí). Spolupráce se zahraničními organizacemi se však rozvíjí také na úrovni základních organizací, ty např. pečují společně o přírodně cenná území v pohraničí.

Základní činnosti ČSOP v dnešní době by se daly rozdělit do čtyř oblastí:

- ochrana druhů
- ochrana krajiny

- ekologická výchova
- vydavatelská činnost

Pod ochranu druhů spadá např. národní program ochrany biodiverzity. Ochranou krajiny se rozumí i ochrana kulturního dědictví, např. rekonstrukce kapliček, křížků a dalších drobných historických památek, které uchovávají tzv. genius loci a jsou nedílnou součástí krajinného rázu. V oblasti ekologické výchovy patří ČSOP k nejvýznamnějším organizacím v ČR, už vzhledem k tradici a velkému počtu ekocenter. Ekocentra ČSOP tak pořádají přednášky, exkurze, soutěže, ale zabývají se také ekoporadenstvím a spoluprací se státní správou. Významnou měrou se podílí ČSOP na projektu Národní síť EVVO. Neopomenutelná je také vydavatelská činnost, kdy ČSOP pokračuje v tradici vydávání metodik a časopisu Krása našeho domova, dále vydává pravidelné zpravodaje a výroční zprávy.

4.2.2 Děti Země

Oficiální registrace občanského sdružení Děti Země byla provedena na Ministerstvu vnitra dne 9. dubna 1990, samotní členové však považují za vznik setkání v září 1989, kdy stvrdili svůj záměr odloučit se od ČSOP, pod kterým jako členové základní organizace „Bořena“ působili. Osamostatnění bylo dáno trošku jiným zaměřením a dalo by se říci radikálnější přístupem k některým otázkám životního prostředí. Děti Země se soustředili převážně na problematiku dopravy, záchranu ozonové vrstvy a znečištění ovzduší a problematickým stavebním projektům.

V současnosti jejich činnost představují desítky kampaní a projektů, které jsou zařazeny do tří velkých programů:

- doprava
- příroda
- věc veřejná

Hlavní kampaní programu doprava je „Den bez aut“, dalšími např. podpora cyklistické dopravy v různých regionech, ekologická dopravní poradna atd. V programu příroda je hlavní kampaní ochrana ohrožených hnízd vzácných dravců (akce Falco), dalšími ochrana biodiverzity v několika oblastech, např. na Kokořínsku, nebo projekt Zelená Plzeň. A konečně hlavní kampaní programu věc veřejná je „Ropák roku“. Do programu věc veřejná dále patří Centrum pro podporu občanů; Ekovýchovný filmový klub; Kampaň za odstranění nelegálních billboardů či medializovaný případ kácení stromů u supermarketů LIDL, kdy Děti Země svými protesty v médiích dotlačily společnost LIDL k dohodě o vysazení významného počtu nových stromů.

4.2.3 Greenpeace

Greenpeace je mezinárodní organizace, která působí ve více než čtyřiceti zemích světa, na svých internetových stránkách uvádí číslo 2,8 milionu příznivců. Jedním ze sloganů této organizace je věta: „Až bude poražen poslední strom, poslední řeka otrávena a poslední ryba vylovena, uvědomíme si, že peníze se nedají jíst.“

Historie organizace se začala psát roku 1971, kdy prováděly Spojené státy americké testy jaderných zbraní na malém ostrově Amchitka u pobřeží Aljašky. Tehdy se vypravilo dvanáct mužů na rybářské lodi z kanadského Vancouveru, aby jadernému testu zabránili. Pro svou

výpravu si zvolili název Greenpeace, tedy zelený mír, tento název měl vyjádřit zájem o přírodu a protest proti jaderné hrozbě.

Česká pobočka organizace Greenpeace byla oficiálně založena v roce 1992. Aby si organizace uchovala svoji nezávislost, nepřijímá žádné vládní ani firemní dotace a je tak finančně závislá pouze na příspěvcích jednotlivých dárců a nadačních grantů. V České republice je organizace Greenpeace stále finančně závislá na Greenpeace International, cílem je nadchnout více příznivců tak, aby se docílilo finanční soběstačnosti v rámci ČR.

Přestože je organizace Greenpeace známá především svými přímými akcemi, které bývají velmi často medializovány a v některých případech bývá posuzováno, zda se již účastníci těchto akcí nepohybují na hranici zákona, těmto akcím předchází spolupráce s uznávanými experty, laboratořemi, vedení vědeckých výzkumů a spolupráce s mnoha mezinárodními institucemi, například s OSN.

Také činnost Greenpeace v České republice se dá rozdělit do několika základních programů, v současnosti jsou to tyto:

- klima
- toxic
- oceány
- GMO (geneticky modifikované organismy)
- pralesy
- předsednictví EU

Program Klíma si klade za cíl zabránit globálním klimatickým změnám, které jsou způsobeny vypouštěním skleníkových plynů. V rámci

České republiky se jedná především o zachování ekologických limitů při těžbě hnědého uhlí v severních Čechách. Dále je to prosazování energie z obnovitelných zdrojů a zvýšení energetické účinnosti.

Program Toxic se zabývá riziky výroby a vypouštění chemických látek, ale také nárůstem elektronického odpadu. Cílem je nahrazení nebezpečných látek bezpečnějšími materiály a snaha přimět výrobce elektroniky změnit svůj přístup a zamezit nárůstu toxického odpadu.

Program Oceány má v Greenpeace nejdelší tradici, cílem je ochrana mořských živočichů, zachování jejich přirozeného prostředí a možnosti reprodukce. Proto Greenpeace usiluje o vytvoření sítě chráněných oblastí, tedy jakýchsi mořských rezervací, které by měly stejný cíl jako rezervace na souši, tedy navrátit a zachovat rozmanitost života.

Pod zkratkou GMO se skrývají geneticky modifikované organismy. Hrozba je v tomto případě podle Greenpeace skryta v tom, že genetické inženýrství umožňuje měnit organismy způsobem, který by byl v přírodě nemožný. Laicky řečeno se v přírodě kříží pouze geny příbuzných druhů, a právě tento princip je uměle narušen. Greenpeace se snaží prostřednictvím osvěty přimět spotřebitele, aby dali najevo svůj nesouhlas s konzumací geneticky modifikovaných potravin. Přestože vstoupil v platnost evropský zákon o značení potravin z GMO, toto značení se netýká potravin vyrobených ze zvířat, která byla krmena geneticky upraveným krmivem, proto i když spotřebitel sleduje složení kupovaných potravin, nezaručuje mu to, že jsou koupené potraviny skutečně plně bez genetických úprav.

V posledních třiceti letech byla zničena velká část z 80% všech světových pralesů. Greenpeace se snaží zabránit nadnárodním těžbařským

firmám v devastaci zbylé pětiny pralesů. Veřejnost vnímá problém především v souvislosti s Amazonií, kam je také upřena velká část pozornosti Greenpeace, ale není to zdaleka jediná lokalita, kterou organizace brání. Za pozornost stojí také druhý největší prales světa v africké Demokratické republice Kongo.

Posledním programem, kterým Greenpeace reaguje na aktuální dění, je předsednictví EU. Tomuto tématu se budu ve větší míře věnovat v rámci samostatné kapitoly.

4.2.4 Společnost pro trvale udržitelný život

Společnost pro trvale udržitelný život (STUŽ) je dobrovolná nezisková nevládní organizace, která vznikla v září 1992. Iniciátorem byl první ministr životního prostředí tehdejšího Československa, pan Josef Vavroušek. Svou činnost zaměřuje toto občanské sdružení na zkoumání a vytváření předpokladů trvale udržitelného způsobu života na místní, regionální, národní i globální úrovni. Zaměřuje se především na pořádání přednášek a besed, organizování seminářů a konferencí, ediční a osvětovou činnost v souladu se svými cíli.

Mezi základní cíle společnosti patří nejen ochrana přírody a krajiny, ale také hlubší poznání vztahů mezi člověkem a přírodou, mezi lidskou společností a jejím životním prostředím. Jak již z názvu sdružení vyplývá, snaží se hledat cesty směřující k trvale udržitelnému rozvoji, k přibližování se ideálům humanismu, s vědomím odpovědnosti vůči dnešním i budoucím generacím.

STUŽ v současné době prezentuje tyto čtyři projekty:

- Ekologicky šetrná doprava,
- biotechnologie,
- REACH,
- environmentální poradna.

U všech výše uvedených projektů se STUŽ soustředí především na pořádání besed, přednášek, šíření informací. Za vysvětlení stojí projekt skrývající se pod zkratkou REACH. Jedná se o chemickou politiku EU, kdy Evropská agentura pro chemické látky zveřejňuje nebezpečné chemikálie a snaží se zamezit jejich používání. Občanská sdružení většinou iniciují testování výrobků a stažení případných vadných výrobků z prodeje.

STUŽ má svoje nezastupitelné místo už díky možnosti šíření svých myšlenek prostřednictvím těch členů, kteří jsou veřejně známí. Mezi čestné předsednictvo patří takové osobnosti, jako např. Prof. Dr. Erazim Kohák, Táňa Fischerová, MUDr. Jan Cimický, CSc. či Jaroslav Hutka.

4.2.5 Hnutí DUHA

Organizace Hnutí DUHA¹² byla několikrát označena novináři jako nejvlivnější ekologické hnutí v České republice, tak se i samo hnutí prezentuje. Historie tohoto hnutí sahá již před listopad 1989, kdy bylo založeno skupinou brněnských studentů. V současnosti má kromě celostátní kanceláře ještě deset poboček ve větších městech a profesionální pracovníky doplňuje široká síť dobrovolníků.

Mezi základní cíle tohoto sdružení patří:

---

¹² celým názvem Hnutí DUHA – Přátelé Země Česká republika

- „ochrana přírody a krajiny, která je hlavním posláním sdružení,
- ochrana životního prostředí, včetně ochrany zdraví a kvality života,
- ochrana spotřebitele,
- ochrana kulturních hodnot,
- rozvoj demokracie a otevřené občanské společnosti.“
(http://www.hnutiduha.cz/publikace/stanovy_hnuti_duha.pdf, 2009)

Důležitou součástí práce tohoto sdružení je výzkum. Hnutí DUHA si zakládá na přesných faktech, radí spotřebitelům, vede vzdělávací projekty, navrhuje úpravy v legislativě. V rámci svých cílů si stanovuje krátkodobé priority, těmi jsou v současnosti např.:

- lepší recyklační služby pro domácnosti,
- rozšíření nabídky zdravých biopotravin,
- ochrana vzácných druhů šelem v českých horách,
- rozhýbání trhu s obnovitelnými zdroji energie,
- ekologická daňová reforma,
- snížení exhalací oxidu uhličitého

„Náš recept na úspěch má tři ingredience. Za prvé jsme získali dobrou reputaci díky důrazu, který klademe na perfektní odbornou kvalitu a přesnost argumentů. Za druhé nikdy neříkáme pouze, co je špatně, ale zároveň navrhuje konkrétní a propracovaná řešení. A konečně: velmi nám pomáhá silná podpora veřejného mínění a aktivní pomoc tisíců lidí.“
(http://www.hnutiduha.cz/publikace/hnuti_duha_v_kostce.pdf, 2009)

4.2.6 Zelený kruh

Zelený kruh je občanským sdružením, jedná se o asociaci, která sdružuje v současné době 28 členských environmentálních nevládních neziskových organizací působících na celém území ČR. Vznikl v listopadu 1989 a hájí zájmy svých členů především prostřednictvím legislativní a informační činnosti.

Cíle Zeleného kruhu jsou:

- rozvoj občanského sektoru v oblasti ochrany životního prostředí,
- posilování spolupráce a vzájemné komunikace environmentálních organizací,
- zapojování veřejnosti do tvorby a implementace politiky životního prostředí,
- zvyšování veřejného povědomí o činnosti environmentálních organizací a aktuálních problémech ochrany životního prostředí.

Zelený kruh je členem European Environmental Bureau (EEB) – Evropské kanceláře pro životní prostředí, Sítě ekologických poraden (STEP) a kontaktním místem Českého národního komitétu UNEP. Zelený kruh zároveň zajišťuje oborovou platformu environmentálních nevládních neziskových organizací, která není tvořena jen členy Zeleného kruhu, ale také dalšími šedesáti organizacemi. Členství v této platformě není vázáno žádnými členskými příspěvky, jedná se pouze o otevřenou informační síť. V praxi to znamená, že Zelený kruh vydává elektronický zpravodaj, spravuje webovou stránku www.zelenykruh.cz, moderuje e-mailovou konferenci, pořádá oborová setkání, sleduje témata ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje, ale také legislativu v oblasti neziskového sektoru apod.

Snahou Zeleného kruhu je také posílení transparentnosti sektoru v oblasti ochrany životního prostředí. V rámci tohoto cíle se členové asociace Zelený kruh shodly na přijetí tzv. Etického kodexu ekologických organizací. Ten zdůrazňuje především povinnost vyhnout se střetům zájmů a zajistit otevřenost vůči veřejnosti. Celý text etického kodexu cituji v přílohové části.

5 LEGISLATIVNÍ RÁMEC A EKONOMICKÉ NÁSTROJE

Přehled zákonů a usnesení vlády souvisejících s problematikou environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO) a udržitelného rozvoje by vydal na samostatnou diplomovou práci, proto zde zmíním pouze z mého pohledu nejdůležitější legislativní nástroje českého právního systému, dále nastíním možnosti financování ochrany životního prostředí. Pro úplnost uvedu také nejvýznamnější mezinárodní jednání a dohody z nich vyplývající, protože je na ně v celém textu často odkazováno.

5.1 Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí

V rámci tématu této práce je třeba zmínit §16 Zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, který je nazvaný „Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO)“ a kde se píše: „Výchova, osvěta a vzdělávání se provádějí tak, aby vedly k myšlení a jednání, které je v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, k vědomí odpovědnosti za udržení kvality životního prostředí a jeho jednotlivých složek a k úctě k životu ve všech jeho formách.“ V tomto zákoně je také definován udržitelný rozvoj, kterému jsem věnoval část úvodní kapitoly.

5.2 Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí

Přijetí zákona o právu na informace o životním prostředí bylo vyvoláno potřebou harmonizace s legislativou Evropských společenství. Konkrétně se jednalo o podpis tzv. Aarhuské úmluvy, která pojednává o

přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí.¹³

V § 1 Zákona č. 123/1998 Sb. se vymezuje účel zákona. Zákon upravuje:

- a) podmínky výkonu práva na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů, jimiž disponují orgány státní správy, orgány územní samosprávy a jimi zřízené, řízené nebo pověřené právnické osoby,
- b) přístup veřejnosti k informacím o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů, jež mají tyto orgány k dispozici, a stanoví základní podmínky, za nichž jsou takové informace zpřístupňovány.

Důležitý je § 12, ve kterém se vláda České republiky zavazuje jedenkrát za rok projednat a schválit zprávu o stavu životního prostředí. Tato zpráva musí být nejpozději do tří měsíců od schválení zveřejněna. A pro účel této diplomové práce je nezbytné zmínit § 13 „Osvěta, vzdělávání a výchova veřejnosti v oblasti životního prostředí“, který si dovoluji ocitovat:

(1) Ministerstvo životního prostředí ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a dalšími ústředními orgány je povinno podporovat osvětu, výchovu a vzdělávání široké veřejnosti v oblasti ochrany životního prostředí se zvláštním zaměřením na výchovu dětí a mládeže.

---

¹³ Detailněji o tomto dokumentu pojednávám v kapitole věnující se mezinárodním dokumentům a odkazují na něj též v části o českém předsednictví v Radě EU.

- (2) Ministerstvo životního prostředí ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy vytváří zejména podmínky k tomu, aby
- a. byl vytvořen a využíván systém osvojování základních poznatků o životním prostředí a jeho ochraně vycházející z principů udržitelného rozvoje a z aktivních forem výchovy, osvěty a získávání informací, zajišťovaný prostřednictvím státních i nestátních organizací,
  - b. orgány byly veřejnosti účinně nápomocny při zajišťování přístupu k informacím o životním prostředí,
  - c. byly vytvořeny podmínky pro rozvoj osvěty, výchovy a vzdělávání v oblasti životního prostředí v mezích působnosti úřadů veřejné správy.

Tento paragraf má zásadní význam, protože je tam poprvé v zákoně formulována přímo povinnost ministerstev podporovat osvětu, výchovu a vzdělávání v oblasti životního prostředí. Dále je výslovně zmíněna spolupráce Ministerstva životního prostředí a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, ale také zapojení všech orgánů veřejné správy. Česká republika se tak roku 1998 přiblížila standardu členských států Evropské unie.

5.3 Další legislativní nástroje v České republice

Obecně lze platnou legislativu v České republice, která se věnuje ochraně životního prostředí, rozdělit do několika oblastí, já zde uvedu rozdělení podle MŽP:

- Životní prostředí – všeobecně
- vodní hospodářství
- odpadové hospodářství
- ochrana ovzduší
- ochrana přírody
- ochrana půdního fondu a lesní hospodářství
- geologie a hornictví
- územní plánování a stavební řád
- posuzování vlivů na životní prostředí
- nakládání s chemickými látkami
- prevence závažných havárií
- geneticky modifikované organismy
- integrovaná prevence znečišťování
- energetika
- hluk
- ochrana klimatu

(http://www.mzp.cz/___C1256E7000424AC6.nsf/Categories?OpenView, 2009)

Pod každou z těchto šestnácti oblastí se skrývají zákony, vyhlášky, případně i nařízení vlády, které se příslušné oblasti věnují. Pro představu, jak rozsáhlá legislativa je, pod oblastí ochrana přírody nalezneme šest zákonů, dvacet tři vyhlášek a dvacet čtyři nařízení vlády. Kromě této platné legislativy lze nalézt také legislativa připravovaná, k červnu 2009 je Ministerstvo životního prostředí uvedeno jako předkladatel čtyřiceti návrhů zákonů či vyhlášek z oblasti životního prostředí.

5.4 Ekonomické nástroje

Tato podkapitola má nastínit finanční prostředky, které jsou nezbytné pro zabezpečení státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice. Pro zpřehlednění ocituji přímo akční plán státního programu EVVO, ve kterém jsou finanční prostředky rozděleny takto:

Vnitřní zdroje

- v rámci vlastních rozpočtů resortů,
- racionalizační opatření resortů,
- státní fondy.

Mimořádné zdroje

- v rámci návrhu státního rozpočtu.

Fiskální politika státu

- navodit podmínky stimulace podnikové sféry,
- ekologická daňová reforma

Zahraniční zdroje

- probíhající programy,
- iniciace nových programů.

Další finanční zdroje na regionální, okresní a místní úrovni

- slučování prostředků z různých zdrojů,
- jiné zdroje (české i zahraniční),
  1. vyhledávání sponzorů
  2. využívání prostředků nadací aj. (EVVO, s. 14)

5.5 Mezinárodní dokumenty a jednání týkající se environmentální problematiky

Česká republika v jistém směru dohání ostatní členské státy Evropské unie a řada novel či usnesení vlády vyplývá z určitého tlaku na mezinárodních jednáních, proto bych zde rád uvedl i několik významných mezinárodních setkání, která se environmentální problematice věnovala.

První celosvětová konference věnovaná životnímu prostředí se konala roku 1972 ve Stockholmu. Byl zde vznesen návrh na zřízení systému umožňujícího výměnu environmentálních informací a zkušeností mezi jednotlivými státy. Na základě tohoto návrhy byla zřízena informační síť „INFOTERRA“, která byla v devadesátých letech ještě posílena. Od této konference se věnuje ochraně životního prostředí samostatný program OSN, známý pod zkratkou UNEP. Základem programu UNEP je koncepce trvale udržitelného rozvoje, tedy nalézat způsoby, jak mohou státy zvyšovat svou životní úroveň, aniž by tím ohrožovaly životy budoucích generací.

V osmdesátých letech bylo v rámci Evropské komise zřízeno samostatné generální ředitelství pro životní prostředí, zvláštní fond pro ochranu životního prostředí na evropské úrovni a byla také vytvořena politika ochrany životního prostředí v rámci jednotného evropského aktu.

Koncem osmdesátých let vstoupila v platnost Vídeňská úmluva, ve které se státy OSN zavázaly k ochraně ozónové vrstvy. Na tuto úmluvu navázal Montrealský protokol, který již definuje konkrétní regulované omezování spotřeby stanovených látek. Tento protokol byl později dvakrát upraven, v roce 1990 Londýnským dodatkem a v roce 1992 Kodaňským dodatkem.

V roce 1992 se stalo Rio de Janeiro místem, kde se státy světa shodly na všeobecné koncepci rozvoje, který by byl šetrný k životnímu prostředí a zároveň zajistil ekonomický rozvoj. Stalo se tak na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji, která je známá spíše jako Summit Země. Dokument, který byl výstupem tohoto jednání, tzv. „Agenda 21“, se stal důležitou deklarací environmentálních cílů pro 21. století.

V roce 1993 zavedla princip ohleduplnosti vůči životnímu prostředí při přijímání a provádění všech politik Evropského společenství tzv. Maastrichtská smlouva. O rok později potom vznikl Fond soudržnosti, který mimo jiné financuje projekty na ochranu životního prostředí a poskytuje pomoc zemím, jejichž HDP na obyvatele je nižší než 90% průměru EU.

V dalším textu zmiňuji Kjótský protokol, proto je nezbytné zmínit i tento dokument. V prosinci 1997 byl v japonském městě Kjóto dojednán protokol, kterým se průmyslové země zavázaly snížit emise skleníkových plynů. Kjótský protokol vstoupil v platnost až sedm let od svého vzniku, odmítly jej ratifikovat Spojené státy americké, které vytvářejí 36% emisí ze všech zemí uvedených v dodatku protokolu. A protože podmínkou k ratifikaci bylo schválení tolika státy, aby jejich celkový podíl na emisích všech států v dodatku činil alespoň 55%, čekalo se, jak se k celé věci postaví Rusko, které Kjótský protokol v roce 2004 ratifikovalo, čímž umožnilo jeho vstup v platnost.

V červnu 1998 se konala konference Evropské hospodářské komise OSN „Životní prostředí pro Evropu“ v dánském Aarhusu. Z této konference vzešla „Aarhuská úmluva“, ta je rozdělena do tří pilířů:

- I. Zpřístupňování informací o životním prostředí veřejnosti
- II. Aktivní účast veřejnosti v rozhodovacích procesech, týkajících se životního prostředí
- III. Zajištění právní ochrany v záležitostech životního prostředí

Aarhuská úmluva je v mezinárodním kontextu považována za jeden z nejvýznamnějších dokumentů této doby, je vnímána jako nástroj k prohloubení demokracie a k prosazení lidských práv a svobod. Pečlivě je sledována i nestátními neziskovými informacemi.¹⁴

---

¹⁴ O významu dokumentu a kontrole jejího naplnění svědčí i fakt, že nevládní neziskové organizace označily jako jednu z priorit pro české předsednictví Radě EU odstranění nedostatku v naplňování třetího pilíře Aarhuské úmluvy, o čemž píše v následující kapitole.

6 EKOLOGICKÉ PRIORITY ČESKÉHO PŘEDSEDNICTVÍ V RADĚ EVROPSKÉ UNIE

Rád bych zde rozvedl, vzhledem k aktuálnosti, jakým způsobem se o problematice životního prostředí jedná na evropské půdě, a sice na příkladu českého předsednictví Radě EU.

6.1 Představení českého předsednictví Radě EU

Česká republika předsedá Radě EU od 1. ledna 2009, kdy převzala štafetu po Francii, a k 1. červenci bude předávat předsednictví Švédsku. Tyto tři státy, Česká republika, Francie a Švédsko tvoří tzv. předsednické trio, které již v červnu 2008 představilo svůj osmnáctiměsíční program, který byl schválen Radou pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy. Hlavními prioritami tohoto programu v životním prostředí je změna klimatu, ochrana ovzduší, biodiverzita a mezinárodní aktivity. Část z těchto bodů se dostala i do hlavních obecných priorit českého předsednictví Radě EU, kdy byly stanoveny 3 priority, a sice:

- Konkurenceschopná Evropa;
- Energetika a změna klimatu;
- Evropa otevřená a bezpečná.

To, že se životní prostředí dostává do hlavních priorit rozhodně není novinkou, například v roce 2007 hovořilo v rámci německého předsednictví o tzv. Zelené vlně Angely Merkelové, dalo by se říci, že je nastaven určitý trend, který dokládá vzrůstající zájem a zodpovědnost zemí Evropské unie za trvale udržitelný rozvoj. Kromě výše uvedených tří obecných priorit si každá předsednická země stanoví priority v jednotlivých

dílčích oblastech, a právě priority v oblasti životního prostředí bych tu rád rozvedl.

6.2 Deset zelených úkolů

Deset prioritních úkolů pro české předsednictví EU v oblasti životního prostředí zveřejnila nevládní organizace European Environmental Bureau (EEB). Evropská kancelář pro životní prostředí, jak bývá EEB překládána, je asociací více než 140 ekologických organizací působících v Bruselu. Dokument „Deset zelených úkolů“ vydává před začátkem každého předsednictví a jedná se o stručné shrnutí výzev v oblasti životního prostředí, které stojí před předsednickým státem. Od českého předsednictví očekává EEB rychlý pokrok ve zpožděné legislativě, zejména v oblasti integrované prevence a omezování průmyslového znečištění. České předsednictví by mělo zároveň otevřít debatu o přísnějších cílech pro snížení emisí CO₂, otevření této debaty je důležité vzhledem ke konferenci o změnách klimatu, která se bude konat v Kodani v prosinci roku 2009.

Deset zelených úkolů pro české předsednictví EU:

- 1) Směrem k nízkouhlíkové evropské i světové ekonomice
- 2) Biodiverzita a adaptace na změny klimatu
- 3) Udržitelná výroba a spotřeba
- 4) Snížení globální spotřeby rtuti
- 5) Zavedení soudržného rámce pro prevenci a kontrolu průmyslového znečištění
- 6) Přijetí Rámcové směrnice o půdách

- 7) Odpadová politika s ohledem na omezenou dostupnost a ochranu přírodních zdrojů
- 8) Snížení národních emisních limitů
- 9) Zajištění vynutitelnosti environmentálního práva EU
- 10) Zdraví, ochrana životního prostředí a předběžná opatrnost jako základní kameny chemické politiky

6.3 Priority ekologických organizací pro české předsednictví Radě EU

Příprava vládních priorit pro české předsednictví začala již v roce 2006. Na podzim roku 2007 pak vydal Úřad vlády dokument s názvem „Prioritní oblasti pro předsednictví ČR v Radě EU v první polovině roku 2009“. Nevládní organizace byly Úřadem vlády vyzvány k připomínkování tohoto dokumentu, na vytváření společných připomínek se největší měrou podílela asociace Zelený kruh. Tato asociace zároveň vydala dokument „Priority ekologických organizací pro české předsednictví Radě EU“, který dále rozpracovává vládní priority s důrazem na ta témata, která považují za naléhavá české ekologické organizace.

Přestože se zdá, že národní priority předsedající země nemají příliš prostoru, vzhledem k tomu, že se o předsedající zemi často hovoří jako o pouhém moderátorovi, prostor pro prosazení specifických národních zájmů tu určitě je. Těžko lze ovlivnit obsah oficiálních jednání na ministerské úrovni, ale předsednictví bývá velmi často doprovázeno neformálními jednáními a konferencemi, kde dostává předsednická země možnost významně se profilovat a akcentovat vybraná témata. Některá z témat, která považují české ekologické organizace za

důležité pro jednání v rámci českého předsednictví Radě EU, zde zmíním podrobněji.

6.3.1 Klimatické změny

Za největší environmentální riziko v současném světě považují ekologické organizace změny klimatu. Globální klimatickou situaci mapuje Mezivládní panel pro změny klimatu (IPCC), který ve své zprávě z roku 2007 varuje před vážným problémem změn klimatu a především zdůrazňuje významný vliv člověka na změny klimatu. Na to zareagovali v prosinci 2007 na Bali účastníci konference smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změnách klimatu, když byla přijata globální dohoda, která po roce 2012 nahradí dosavadní Kjótský protokol. Dohoda zatím neobsahuje žádná konkrétní čísla, která by ovšem neměla chybět na přijetí tzv. postkjótské dohody, které se očekává na již výše zmíněné konferenci v Kodani koncem roku 2009.

A právě Česká republika povede jménem EU mezinárodní jednání na půdě OSN, která budou konferenci předcházet. Členské státy EU se dohodly na závazném cíli snížit emise skleníkových plynů do roku 2020 o 20% oproti roku 1990. V případě, že se k podpoře těchto opatření přidají i světoví hráči, jako např. USA, Čína či Indie, a podaří se dosáhnout postkjótské dohody, která by navázala na Kjótský protokol, EU se zavázala snížit emise až o 30%. Vzhledem ke globální dohodě z konference na Bali by tedy již EU měla závazně počítat s cílem snížení emisí skleníkových plynů o 30% do roku 2020. Mezi základními požadavky ekologických organizací je však také stanovení průběžných cílů, a vyžadování tohoto také od členských států. V problematice klimatu chtějí také ekologické organizace prosadit, aby povolenky na emise

skleníkových plynů byly prodávány v aukci, nikoli rozdávány zdarma velkým znečišťovatelům, jako jsou například uhelné elektrárny.

6.3.2 Energetika

V průběhu českého předsednictví bude prováděna revize energetické politiky EU. V návaznosti na výsledek této revize bude energetická politika EU doplněna a přehodnocena. Česká republika by měla podle ekologických organizací již sama příkladem a transformovat svoji energeticky náročnou ekonomiku. Programové prohlášení české vlády obsahuje závazek zvýšit energetickou efektivitu do roku 2020 o 40%, podle ekologických organizací je to sice správný krok, ovšem zatím pouze na papíře. Co se týče cíle EU, na jarním summitu v roce 2007 byl stanoven cíl, aby celková spotřeba primární energie do roku 2020 klesla o 20%. Ekologické organizace opět požadují stanovení také průběžných cílů, dále postrádají v evropské legislativě standardy na energetickou efektivitu průmyslových zařízení.

6.3.3 Doprava

Doprava v EU způsobuje emise více než 20% skleníkových plynů, jejichž objem stále stoupá. Tento negativní trend nárůstu emisí se nedaří zvrátit. Ekologické organizace upozorňují na rozpor v tom, když se EU na jedné straně snaží zastavit trend vzrůstu silniční dopravy a na straně druhé jsou investice do stavby silnic a dálnic v Evropě na vzestupu, a to často za přispění z fondů EU a Evropské investiční banky.

6.3.4 Aarhuská úmluva a její třetí pilíř

O vzniku Aarhuské úmluvy jsem se již zmínil, mezi signatáře patří nejen evropské země, ale také země střední Asie a Evropské společenství jako celek.¹⁵ V praxi se ukazuje, že přestože evropské státy přizpůsobily legislativní standardy tak, aby odpovídaly Úmluvě, tyto kroky jsou nedostatečné, a opomíjejí především třetí pilíř Aarhuské úmluvy. Obsahem třetího pilíře je zajištění právní ochrany v záležitostech životního prostředí. Bez správně nastavené možnosti přístupu k soudní ochraně se veškerá oprávnění stávají nevymahatelnými, a tedy pouze bezzubými, prohlášeními. Vážné nedostatky v naplňování třetího pilíře byly konstatovány také ze strany komise EU. Podle asociace ekologických organizací je právě předsednictví ČR v Radě EU vhodnou dobou k opětovnému nastartování procesu přípravy směrnice o soudní ochraně v oblasti životního prostředí.

6.4 Významná setkání s environmentální problematikou v rámci českého předsednictví Radě EU

V průběhu ledna až června 2009 došlo k několika významným setkáním, která měla na programu problematiku životního prostředí. Rád bych zde zmínil stručný kalendářní přehled těchto akcí, konaných za českého předsednictví, následně se v dalším textu budu věnovat obsahové náplni a závěrům některých z těchto setkání.

Kalendářní přehled akcí konaných za českého předsednictví v Radě EU:

06.01.2009 Snídaně s novináři o prioritách českého předsednictví v Radě EU

---

¹⁵ Jediným státem, který Úmluvu dosud neratifikoval, je Irsko.

09.01.2009 Tisková konference „EEA Signals 2009“

21.01.2009 Prezentace priorit českého předsednictví v Radě EU v roce 2009 v oblasti životního prostředí v Evropském parlamentu

24.02.2009 Tisková konference po neformálním setkání náměstků ministerstev životního prostředí a ministerstev financí členských států EU

02.03.2009 Řádné zasedání Rady ministrů životního prostředí členských států EU

25.-27.03.2009 Mezinárodní konference Towards eEnvironment

30.03.2009 Slavnostní podpis smlouvy o prodeji emisních kreditů Kjótského protokolu

14.-15.04.2009 Neformální zasedání ministrů životního prostředí

16.-17.04. 2009 Seminář o Aarhuské úmluvě

23.04.2009 6. Fórum pro udržitelný rozvoj

29.04.2009 Tisková konference Tržní nástroje v politice životního prostředí během ekonomické krize

19.-22.05.2009 Konference k evropské platformě pro výzkum biodiverzity

27.-30.05.2009 Mezinárodní konference Implementace Evropské úmluvy o krajině na místní úrovni

09.-10.06.2009 Konference o potřebě nové legislativy EU k nakládání s biodpady

11.06.2009 Konference o směřování environmentální politiky

12.06. 2009 Setkání ředitelů evropských odborů ministerstev životního prostředí členských zemí EU

17.-19.06. 2009 Mezinárodní konference Evropské sítě udržitelného rozvoje

25.06.2009 Řádné zasedání Rady ministrů životního prostředí členských států EU

Koncem ledna 2009 vystoupil tehdejší ministr životního prostředí České republiky, Martin Bursík, ve Výboru pro životní prostředí, veřejné

zdraví a bezpečnost potravin Evropského parlamentu, kde prezentoval priority českého předsednictví v oblasti životního prostředí. O těchto prioritách bylo hovořeno výše. Důležitým okamžikem pro ČR bylo pondělí 30. března 2009, kdy Martin Bursík podepsal spolu s výkonným ředitelem japonské Organizace pro rozvoj nových energetických a průmyslových technologií, panem Yasuhiro Shimizu finální smlouvu o prodeji emisních kreditů Kjótského protokolu. Tento krok otevřel cestu finančním prostředkům, určených na podporu zelených investic v domácnostech v České republice. Přestože tento krok nesouvisí zcela z evropskou politikou, právě české předsednictví dopomohlo k podpisu této smlouvy.

Na neformálním zasedání ministrů životního prostředí v půli dubna 2009 proběhlo předávání cen projektům, které šetrně a ekologicky využívají společné energetické zdroje nebo jejich obnovitelné formy, tzv. Energy Globe World Award. Projekty této soutěže jsou rozděleny do několika kategorií podle živlů (země, oheň, voda, vzduch), dále existuje kategorie mladí (YOUTH) a absolutní vítěz. Vítězným projektem ročníku 2009 se stal „Myanmar solar hospital project“¹⁶, který dostal do nemocnic, které často neměly vůbec zavedenou elektřinu, dostatek energie prostřednictvím solárních panelů.

Důležitými dubnovými akcemi byly Mezinárodní konference o aplikaci Aarhuské úmluvy v praxi a 6. Fórum pro udržitelný rozvoj. Konferencí o aplikaci Aarhuské úmluvy Evropská unie reflektovala připomínky ekologických organizací a zaměřila se na implementaci třetího pilíře do evropského práva. Fórum pro udržitelný rozvoj stanovilo priority a cíle, rozřazené do pěti tzv. prioritních os:

- Populace, člověk a zdraví

---

¹⁶ Myanmar je stát v jihovýchodní Asii, v ČR známý spíše pod starším označením Barma.

- Ekonomika a inovace
- Rozvoj území
- Krajina, ekosystémy a biodiverzita
- Stabilní a bezpečná společnost

Květnová Konference k evropské platformě pro výzkum biodiverzity si kladla za cíl určit zásadní otázky, které by umožnily taxonomii¹⁷ lépe vyjít vstříc politickým potřebám. Nabídla otevřený dialog mezi vědci a politiky ze všech států, které jsou součástí evropského rámcového programu. Taxonomické informace jsou důležité jednak jako základ ekologického výzkumu a péče o biodiverzitu, ale také slouží dalším vědním oborům, proto se debatovalo hlavně o otevřeném přístupu k informacím a strategii rozvoje a vzdělávání odborníků v zemích s bohatou biodiverzitou.

Na závěrečném zasedání Rady EU pro životní prostředí v Lucemburku 25.06.2009 se zhodnotilo končící české předsednictví v oblasti životního prostředí. O den později, 26.06.2009 byla vydána tisková zpráva, přístupná na internetových stránkách ministerstva životního prostředí. Za největší úspěch považuje ministr životního prostředí, Ladislav Miko¹⁸, dosáhnoutí politické shody v revizi směrnice o průmyslových emisích. Tato směrnice spojila sedm dosavadních předpisů v jediný dokument, čímž zpřehlednila evropskou legislativu. Podařilo se také schválit závěry k Zelené knize k bioodpadům. Na tuto problematiku měly členské státy velmi rozdílné pohledy, přesto se podařilo nalézt kompromis.

---

¹⁷ Taxonomie je věda zabývající se rozdělením organismů podle určitých pravidel do hierarchicky uspořádaných kategorií. Termín vychází z řeckých slov „taxis“ = uspořádání a „nomos“ = zákon.

¹⁸ Doc. RNDr. Ladislav Miko, PhD. byl jmenován ministrem životního prostředí v průběhu českého předsednictví po pádu české vlády, 8. května 2009, kdy nahradil ve funkci RNDr. Martina Bursíka.

Kde naopak české předsednictví nepřineslo výsledky, přestože přispělo k posunu ve vyjednávání? Jednou z těchto oblastí je ochrana půd, kde nedošlo k politické shodě. Nepříliš optimistickým se také stalo konstatování, že se nepodařilo naplnit závazek zastavení úbytku biodiverzity do roku 2010.

Za závěr jednání Rady EU předal Ladislav Miko štafetový kolík evropského předsednictví švédskému kolegovi Andreasu Carlgrenovi. O tom, že také Švédsko během svého předsednictví v Radě EU neopomene životní prostředí a vnímá ho jako jednu z priorit, svědčí internetové stránky¹⁹, na kterých je jako jeden z hlavních bodů uveden cíl dovést státy EU k dohodě o klimatických změnách na prosincovém setkání v Kodani. Andreas Carlgren, švédský ministr životního prostředí, v internetovém článku hodnotí české předsednictví velmi kladně. Oceňuje priority, které si ČR stanovila v oblasti životního prostředí a domnívá se, že v některých oblastech vedla ČR za svého předsednictví tak obsáhlá a úplná jednání, že pomohla Švédsku k neocenitelné startovací pozici pro další vývoj v ochraně životního prostředí.

(http://www.se2009.eu/en/meetings_news/2009/6/26/sweden_s_environment_agenda_for_the_presidency_presented_to_eu_environment_ministers, 2009)

---

¹⁹ Internetové stránky švédského předsednictví jsou na adrese: <http://www.se2009.eu/>

7 ENVIRONMENTÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ VE SPOLEČNOSTI Eurest, spol. s r.o.

7.1 Představení společnosti Eurest, spol. s r.o.

Eurest, spol. s r.o. je největším poskytovatelem cateringových služeb v České republice. Společnost se zabývá zajištěním stravování ve firmách, školních restauracích, nemocnicích apod., jedná se tedy o tzv. uzavřené stravování. V České republice, tehdy ještě v Československu, působí od roku 1991 a od roku 1995 je součástí britské společnosti Compass Group, největšího poskytovatele stravovacích služeb na světě, působící téměř v šedesáti zemích světa. V současné době má společnost Eurest přibližně 350 restaurací po celém území ČR, zhruba 4000 zaměstnanců a obrat kolem 3,5 mld. ročně.

Pro účely této diplomové práce jsem v této společnosti jednal s manažerkou vzdělávání a rozvoje zaměstnanců, Mgr. Kateřinou Tomovou, a manažerem pro hygienu a životní prostředí, Ing. Petrem Brožem. Přímým nadřízeným Ing. Brože je ředitel oddělení Health and Safety (H&S), který je jako jeden z členů tzv. top managementu podřízen výkonnému řediteli ČR²⁰, ředitel oddělení H&S je důležitou osobou vydávání či schvalování dokumentů s environmentální problematikou. Pan Brož mi poskytl veškerou dokumentaci a ochotně zodpověděl všechny otázky, výhodou byla určitě plochá organizační struktura společnosti, díky které má pan Brož na starost veškeré projekty týkající se životního prostředí, zpracovává politiku životního prostředí,

---

²⁰ Pro Eurest je typická tzv. plochá organizační struktura, výkonný ředitel má pod sebou šest ředitelů dílčích oddělení, ti spolu s ním tvoří tzv. top management. Ve většině oddělení tito ředitelé poté vedou jednotlivé samostatné manažery, kteří již nemají podřízené, přesnější označení jejich funkce by tedy nebylo manažer, ale spíše specialista. Výhodou této organizační struktury je přímá komunikace, a široké kompetence, které jednotliví manažeři mají.

environmentální profil, příručku životního prostředí apod., zároveň je interním školitelem této problematiky, proto jsem nenarazil pouze na dílčí informace, ale byl jsem seznámen s celým systémem, který v této oblasti společnost Eurest nepochybně má. Pokusím se teď celý systém, od obecných bodů ke konkrétním, popsat.

7.2 Integrovaný systém řízení (ISŘ) a certifikace

Integrovaný systém řízení ve společnosti Eurest (dále jen ISŘ) tvoří nedílnou součást řízení společnosti. Je založen na požadavcích norem ČSN ISO 9001:2000, ČSN ISO 14001:2005 a ČSN OHSAS 18001:2008. Do povědomí veřejnosti se certifikace ISO dostala, ale většina laiků si pod certifikátem ISO představí fakt, že firma má nějaký systém výroby, má v pořádku administrativu s ním spojenou atd. Toto zahrnuje certifikace ČSN ISO 9001:2009, pod kterou se skrývá tzv. systém řízení kvality dle evropské normy. Tuto certifikaci mají všechny restaurace Eurest i centrála společnosti. Firmy však mohou získat přímo certifikát systému ochrany životního prostředí, resp. certifikát systému environmentálního managementu, dle normy ČSN ISO 14001:2005 a certifikát v oblasti bezpečnosti práce, dle normy ČSN OHSAS 18001:2008.

Posunem v tomto směru je bezpochyby fakt, že roste zájem zákazníků a dalších zainteresovaných stran o prokázání profilu společnosti z hlediska ochrany životního prostředí. Pokud společnost získá certifikát systému environmentálního managementu (EMS), který samozřejmě integruje do systému řízení a podnikatelské strategie společnosti, zavazuje se:

- motivovat zaměstnance k ochraně životního prostředí, zejména v rámci jejich pracovních povinností,
- plnit požadavky právních předpisů, které se vztahují k environmentálním aspektům,
- předcházet znečišťování životního prostředí a trvale regulovat environmentální dopady,
- realizovat úsporná opatření v oblasti spotřeby energie, surovin a vzniku odpadů, zejména využitím recyklace,
- uplatňovat proces neustálého zlepšování systému v rámci měnících se vnějších podmínek,
- a vytvářet potřebné finanční a další zdroje pro zlepšování environmentálního profilu na základě cílů a programů.

Ve společnosti Eurest proběhl na jaře roku 2009 audit, při kterém se prověřovaly právě dva nově zavedené systémové okruhy, a to bezpečnost práce a péče o životní prostředí. Jedná se o evropské normy, které jsou v mnoha kritériích přísnější než česká legislativa. Předmětem zájmu třinácti auditorů akreditační společnosti Bureau Veritas Certification Czech Republic byly především mapy procesů, řízení dokumentace, stanovení měřitelných ukazatelů, vedení záznamů a také systém přenosu informací včetně zpětné vazby.

Eurest plně vyhověl požadavkům na plošnou certifikaci těmito normami a stal se první a jedinou cateringovou firmou v České republice, která taková osvědčení pro všechny své restaurace získala. V rámci mateřské společnosti Compass Group, která operuje v šedesáti zemích světa, je Eurest ČR první v Evropě a druhou zemí na světě. Tato

certifikace, kdy v rámci Integrovaného systému řízení byly propojeny tři certifikované oblasti, sebou nese kontrolu auditorů dvakrát ročně, kdy společnost Eurest neví, které z několika set restaurací budou kontrolovány, neohlášené návštěvy auditorů a velmi přísná kritéria jsou právě důvodem toho, proč se ostatní stravovací společnosti do certifikace dosud nepustily.

Nejvyššími dokumenty ISŘ jsou Politika jakosti a Politika životního prostředí a bezpečnosti práce.

7.2.1 Politika životního prostředí

V návaznosti na vizi a politiku jakosti vyhlásilo vedení společnosti Eurest politiku životního prostředí, ta je spojena s politikou BOZP (Bezpečnost práce), já však vzhledem k povaze této diplomové práce informace o BOZP ponechám stranou. V tomto základním dokumentu se Eurest, spol. s r.o. zavazuje dodržovat příslušnou legislativu v oblastech životního prostředí a bezpečnosti práce a postupovat v souladu se schválenými standardy mateřské společnosti Compass Group plc. Přístupy, které vycházejí z této politiky jsou:

- Trvalé zlepšování systému řízení ŽP;
- Zaměřovat se na prevenci znečišťování životního prostředí;
- Snižovat spotřebu pohonných hmot a vyhodnocovat jejich spotřebu s důrazem na jejich maximální využití;
- Využívat systém vzdělávání a výcviku našich zaměstnanců ke zvyšování jejich znalostí v oblasti ochrany životního prostředí s důrazem na prevenci;

- Spolupracovat s dodavateli a klienty při prosazování zásad trvale udržitelného rozvoje společnosti.

Stejně principy požaduje společnost Eurest také od svých dodavatelů. Politika životního prostředí podléhá pravidelnému přezkoumání vedením společnosti s cílem zabezpečit soulad politiky s vývojem společnosti a s neustálým zlepšováním integrovaného systému řízení.

7.2.2 Příručka životního prostředí

Příručka životního prostředí vychází z politiky životního prostředí. Jedná se o podrobný dokument, který stanovuje odpovědnosti, právní požadavky, systém komunikace, školení, monitorování a měření. Dále detailně rozvádí tyto oblasti:

- odpadové hospodářství
- ochrana ovzduší
- nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a přípravky
- havarijní připravenost a reakce

Tento dokument má rozsah přibližně 70 stran a více než 20 příloh, mezi které patří např. klasifikace a symboly nebezpečných látek, roční hlášení o produkci a nakládání s odpady, skupiny látek podle nebezpečných vlastností apod. Příručka životního prostředí zároveň odkazuje na další materiály. Vzhledem k tomu, že se v restauracích pracuje s potravinami a společnost se řídí tzv. HACCP (systém prevence rizik při práci s potravinami), je nezbytná naprostá informovanost např. při práci s čistícími prostředky. Společnost Eurest využívá barevná odlišení,

piktogramy a další zjednodušení, aby zajistila správné používání těchto prostředků všemi zaměstnanci.

7.2.3 Environmentální profil

Environmentální profil vychází jako organizační opatření výkonného ředitele každý rok. Slouží jako jeden ze vstupů pro přezkoumání výkonnosti v oblasti životního prostředí vedením společnosti, s cílem neustálého zlepšování dopadů činnosti společnosti na životní prostředí. Účelem a cílem profilu je komplexně a pravdivě informovat o environmentální činnosti společnosti. V environmentálním profilu nalezneme vždy konkrétní čísla a jejich srovnání s předchozími roky, včetně procentuálního vyjádření.

Eviduje se např.:

- produkce odpadů,
- spotřeba pohonných hmot,
- spotřeba chemických látek,
- spotřeba papíru,
- počet a povaha environmentálních havárií,
- počet neshod v EMS,
- finanční objem pokut za ekologické neshody.

Společnost Eurest dále pracuje na lepším monitoringu spotřeby pitné vody, elektrické energie, plynu a páry. Tyto ukazatele lze v této době monitorovat pouze ve vybraných provozovnách. Je to způsobeno tím, že Eurest působí jako poskytovatel stravovací služby (nájemce) u klienta, a v naprosté většině kontraktů jsou dodávky těchto médií zajištěny a

hrazeny majitelem objektu. Za zpracování environmentálního profilu je odpovědný manažer pro hygienu a životní prostředí společnosti Eurest.

7.3 Školení pracovníků v oblasti životního prostředí

Činnost každého pracovníka má dopad na životní prostředí. Každý zaměstnanec může přispět k pozitivnímu ovlivnění stavu životního prostředí, a sice způsobem vykonávání svých činností, změnou chování, prostřednictvím inovativních nápadů apod. Proto musí být v otázkách životního prostředí a podnikového EMS školeni všichni zaměstnanci.

Ve společnosti Eurest se pravidelně školí všichni vedoucí restaurací, kteří jsou zodpovědní za uplatňování politiky životního prostředí a politiky BOZP v praxi, tedy na všech restauracích Eurest. Samozřejmostí je vedení záznamů o školení, prezenční listiny, hodnocení školení apod., zpracování těchto podkladů vychází ze Směrnice o odborném výcviku a vzdělávání. Pro zjednodušení uvedu pouze desetibodovou osnovu školení:

- 1) Politika životního prostředí a politika BOZP
- 2) Environmentální aspekty, environmentální dopady spojené s jednotlivými pracovními činnostmi a snižování jejich dopadu
- 3) Cíle v ochraně životního prostředí
- 4) Programy EMS
- 5) Prevence znečišťování
- 6) Odpadové hospodářství
- 7) Ochrana ovzduší
- 8) Ochrana vod

- 9) Nakládání s chemickými látkami
- 10) Individuální úkoly a odpovědnosti vyplývající z EMS v případě mimořádných situací

Na základě tohoto důkladného proškolení získávají vedoucí pravomoc školit dále všechny své podřízené, a to opět v intervalu 1x ročně. Dochází i k situacím, kdy klient vyžaduje dodržování svých interních předpisů v rámci svého systému ochrany životního prostředí. V těchto případech jsou zaměstnanci spol. Eurest školení externě klientem, o seznámení s těmito předpisy musí být proveden záznam.

7.4 Projekty mimo certifikaci, kterými se Eurest zapojuje do environmentálního vzdělávání

Kromě výše uvedeného systému podpořeného certifikací se Eurest zapojuje také do několika dalších projektů, které jistě s životním prostředím přímo souvisejí. Pro úplnost obrazu o stavu ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje v této firmě se jim budu věnovat v následujícím textu.

7.4.1 Projekt „Zelená firma“

Eurest, spol. s r.o. je poměrně krátce zapojena do projektu „Zelená firma“, což je projekt společnosti Rema System, a.s. Společnost REMA System zareagovala na to, že v ČR není dostatek míst, kam by lidé mohli odnést vysloužilé elektrozařízení z domácností. Zároveň v této oblasti nejsou rozšířené informace o významu a způsobu recyklace elektrozařízení. Aby byl projekt úspěšný, byl důležitý ještě jeden aspekt, a sice poptávka firem, které stále více řeší program společenské

odpovědnosti. Samotné heslo „Neplaťte za likvidaci elektroodpadu“ by jistě k úspěchu nestačilo, firma Rema však přišla s něčím navíc. Tento projekt řeší nejen veškerý firemní elektroodpad, ale také sběr drobného elektroodpadu z domácností, prostřednictvím zaměstnanců.

Přínosem je úspora financí, kdy je veškerá likvidace firemního elektroodpadu zdarma, motivování zaměstnanců k šetrnému zacházení s elektroodpadem (sběrný box na drobné elektrospotřebiče pro zaměstnance zdarma), legislativní poradenství v této oblasti či certifikace firmy zapojené do projektu. Firma, která se zapojí do tohoto projektu, může také využívat logo projektu na propagačních materiálech a tím deklarovat ekologické myšlení nejen směrem k zaměstnancům, ale i směrem k široké veřejnosti, čímž si zvýší publicitu. Společnost Eurest se ovšem rozhodla, že nebude externě komunikovat o svých environmentálních aspektech, proto tuto možnost směrem k veřejnosti nevyužívá.

7.4.2 Projekt „Stromy pro život“

Vzhledem k tomu, že Eurest, spol. s r.o. využívá služeb největšího dodavatele kancelářských potřeb, společnosti Office Depot (dříve Papirius), získala také certifikát projektu „Stromy pro život“. „Uvědomujeme si, že každý balík papíru, jenž nám projde rukama, byl kdysi součástí živého stromu. Cítíme zodpovědnost, kterou máme k prostředí, v němž všichni žijeme. Chceme přírodě a lesům s pomocí našich zákazníků vracet to, co nám dává. Za každých 50 prodaných balíků papíru PAPIRIUS nebo OFFICE DEPOT vysadíme strom.“ (internet Office depot) Tento ekologický program je realizován pod záštitou MŽP a za podpory Fakulty lesnické a environmentální České zemědělské univerzity

v Praze. Výsadba nového lesa probíhá vždy 2x ročně, v jarním a podzimním období.

Tento projekt se stal jistě konkurenční výhodou, protože stále více společností, a Eurest je jednou z nich, vyžaduje zodpovědný přístup k životnímu prostředí i od svých dodavatelů. Eurest se tohoto programu účastní od roku 2006 a dosud bylo díky Eurestu vysázeno 98 stromů (údaj ke konci roku 2008).

7.4.3 Fair Trade

V restauracích Eurest mají všichni hosté od roku 2008 možnost vybrat si z tzv. Fair Trade cukrovinek. Fair Trade je označení pro férovější obchodování s výrobcí z rozvojových zemí. Do výčtu environmentálních aktivit společnosti Eurest tento projekt určitě patří, Fair Trade neusiluje pouze o férový přístup k lidem, ale i k přírodě. V několika bodech Fair Trade znamená:

- férovou cenu za plodiny a výrobky,
- zálohy, dlouhodobé obchodní vztahy, prémie pro rozvoj komunity,
- dodržování minimálních standardů Mezinárodní organizace práce (ILO),
- zákaz dětské a nucené práce,
- ekologické zemědělství a diverzifikaci plodin,
- kvalitní etické (často BIO) výrobky s garancí původu,
- solidaritu s výrobcí s nejchudších oblastí světa.

Splnění výše uvedených pravidel je podmínkou k získání certifikace a ochranné známky Fair Trade. Jejich dodržování kontroluje v každém

družstvu minimálně jednou ročně mezinárodní organizace pro Fair Trade certifikace (FLO-Cert), pravidelně je sledují také jednotlivé národní Fair Trade organizace. Projekt tedy podporuje pěstitele, aby užívali ekologicky šetrné výrobní postupy a velká část jejich výrobků je zároveň v bio kvalitě. Málokdo například ví, že kakaovník je velmi choulostivá rostlina, proto patří kakao mezi nejvíce chemicky ošetřované plodiny. Fair Trade kakao se však pěstuje na malých plantážích podle zásad ekologického hospodaření, bez použití chemikálií a umělých hnojiv. Právě kvalitní kakao je základ dobré čokolády, a čokoládové výrobky jsou v rámci Fair Trade velmi rozšířené. Pěstitelé mají garantovány poctivé výkupní ceny, které bývají až několikrát vyšší než ceny v konvenčním obchodě, mají zajištěnu jistotu obchodního vztahu a také prémie, ze kterých financují projekty pro rozvoj komunity, např. zdravotní střediska, školy, zdroje pitné vody apod.

Na otázku „Proč se Eurest rozhodl pro zavedení Fair Trade produktů?“ odpověděl Miroslav Šole, ředitel pro střední a východní Evropu, takto: „Společnost Eurest není lhostejná k okolnímu světu. Cítíme spoluzodpovědnost za vytváření hodnot, kterými se řídí občanská společnost. Proto se Eurest snaží podporovat všechny projekty, které se pozitivně odrážejí v chování lidí a nastolují důstojné bytí. Jsme přesvědčeni, že systém prodeje Fair Trade dává podnikání lidský rozměr a koneckonců vede k vyšší spokojenosti všech zúčastněných.“²¹

7.4.4 BIO kvalita

Začátkem února 2008 začaly restaurace Eurest nabízet v doplňkovém sortimentu potraviny označené jako BIO. Pro snadnou orientaci v restauraci byl přímo vyčleněn tzv. BIO koutek, ve kterém

---

²¹ Na otázku odpovídal ve firemním časopise Kaleidoskop, svoje slova však šířil také prostřednictvím interních komunikačních kanálů.

mohou zákazníci nalézt jak BIO potraviny, tak potraviny Fair Trade, vzhledem k tomu, že veškerý sortiment Fair Trade, který Eurest prodává, je zároveň v BIO kvalitě.

Co přesně znamená označení BIO? Jedná se o produkty ze surovin rostlinného nebo živočišného původu, které se získávají v ekologickém zemědělství. Při produkci se nesmí používat umělé chemikálie, je přísný zákaz dávat antibiotika a růstové hormony zdravým zvířatům, zvířata se nesmí krmit masokostní moučkou, musejí mít přístup do volných výběhů. Nesmí se používat geneticky modifikované plodiny (GMO), přidávat chemická aditiva, umělá sladidla, barviva apod. Každý BIO výrobek má osvědčení o původu. Výrobky jsou označeny logem, tzv. zelenou zebrou. Toto označení smí nést pouze výrobky, které dostaly certifikát, že plní státem kontrolovaná pravidla, a to na každém kroku, tedy na cestě od výrobce až ke spotřebiteli. Plnění těchto podmínek kontrolují inspektoři ze společnosti Kontrola ekologického zemědělství (KEZ), tato společnost pracuje z pověření Ministerstva zemědělství.

Od začátku roku 2009 eviduje společnost Eurest prodej BIO potravin a potravin v systému Fair Trade. Za první dva měsíce roku 2009 bylo prodáno celkem 4 642 ks těchto výrobků.

7.4.5 Environmentální osvěta směrem k zaměstnancům i hostům

Zajímalo mě, jakým způsobem společnost Eurest šíří informace z environmentální problematiky směrem k zaměstnancům a hostům, když pomineme pravidelná školení, o kterých jsem se zmínil výše. V rámci interní firemní komunikace jsou nástrojem tzv. interní sdělení, která se dostanou ke každému zaměstnanci, kterého se dané sdělení týká. V rámci

environmentální problematiky šlo v posledních měsících několik interních sdělení, např. připomenutí sběrného boxu na elektroodpad, zajištění boxů na tříděný odpad na každém patře centrály včetně informace o správném třídění odpadu a výzvě k šetření papíru, informace o spotřebě pohonných hmot včetně tipů na snížení spotřeby (jak přizpůsobit jízdu s ohledem na snížení spotřeby) atd. Tato interní sdělení vypracovává nejčastěji právě manažer pro hygienu a životní prostředí a podepisuje je vždy člen vedení společnosti, v tomto případě ředitel oddělení Health and Safety, aby se zachoval systém komunikace shora.

Směrem k hostům se většinou uplatňuje přímá komunikace vedoucí/ho restaurace, který je v úzkém kontaktu s klientem, kdy na jednání upozorňuje na novinky, vysvětluje změny atd. Jednou takovou změnou bylo např. nahrazení papírových ubrousků novým typem, které jsou vyrobené ze 100% recyklovaného papíru. K tomuto nahrazení došlo v průběhu roku 2008, a jako důkaz toho, že se nejedná jen o malou kapku v moři, slouží čísla z posledního čtvrtletí roku 2008, kdy spotřebovali hosté restaurací Eurest celkem 12 150 000 kusů již nových typů ubrousků. Protože jsou nové ubrousky jiné, je to právě jeden z příkladů, kdy vedoucí restaurací informovali hosty o tom, z jakých důvodů společnost Eurest provedla změnu, aby nedošlo k nějakým stížnostem ze strany klientů.

Dalším nástrojem komunikace a osvěty je firemní časopis Kaleidoskop, který je určen jak pro zaměstnance, tak pro hosty restaurací. Do tohoto časopisu pravidelně zařazuje společnost Eurest informace o projektech BIO koutků, Fair Trade, ale i všech dalších výše zmíněných projektech. Součástí časopisu je i pravidelné okénko „Výchova k rozpoznání kvality“, ve kterém se Eurest snaží hostům představit potraviny, které nejsou běžně rozšířené. V poslední době je to připomenutí produktů, které zmizely z českých kuchyní, např. pohanka, cizrna atd.

Poměrně ojedinělou aktivitou je také možnost klienta, resp. kontaktní osoby, se kterou Eurest v dané firmě jedná, podívat se kdykoliv do zázemí restaurace, zda jsou dodržovány veškeré hygienické normy, včetně správného zpracování odpadů, čímž Eurest jasně dává najevo, že tuto oblast považuje za svou silnou stránku. Kontaktní osoba je zároveň jednou ročně zvána na setkání nazývané „Pojďte mezi nás“, kdy jí vedoucí restaurace provede kompletně celým zázemím a vysvětlí jí systém řízení, včetně oblasti životního prostředí, velký ohlas má také propracovaný systém vzdělávání zaměstnanců.

8 ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo upozornit na nezbytnost šíření myšlenky udržitelného rozvoje. Poukázat na fakt, že environmentální vzdělávání nabývá na významu, ochrana životního prostředí se stává prioritou mezinárodních organizací i jednotlivých států. Do jaké míry se ovšem osvěta v této oblasti dotkne menších celků, jako jsou např. firmy, školy a v konečném důsledku také jednotlivci? Je veřejnost dostatečně informovaná o tom, jaké kroky podnikají politici a mezinárodní společnosti? Je česká společnost takzvaně ekogramotná?

Domnívám se, že společnost si uvědomuje dopad svého počínání a nutnost určitých změn k zachování životních podmínek na naší planetě. Bohužel se i ochrana životního prostředí stává mocným nástrojem v rukou ekonomie a politiky, tak, jak přibývá příznivců a obhájců environmentalismu, přibývá i odpůrců a kritiků. Někteří z těchto kritiků popírají samotnou přítomnost problému, někteří pouze poukazují na zneužitelnost ochrany životního prostředí a nutnost zaměřit se na opravdu palčivé problémy planety Země, tedy nebýt např. zaslepeni ochranou velryb a nevidět přitom problém hladovějících lidí v rozvojových zemích světa. S některými názory této umírněnější skupiny kritiků se ztotožnit mohu, s hlasy, které přítomnost environmentálních problémů popírají, nikoliv.

Z kapitoly o ekologických prioritách českého předsednictví v Radě EU jasně vyplývá, že Česká republika si spolu s dalšími zeměmi EU uvědomuje zodpovědnost, kterou vůči životnímu prostředí máme, i nutnost podpořit ji legislativní úpravou a vyžadováním dodržování této legislativy. Optimistický závěr si odnáším také po zmapování situace v konkrétní firmě. Trend podnikové politiky jasně ukazuje, že zásady udržitelného

rozvoje se dostávají do vizí a hodnot firem, a co víc, firmy se snaží přenášet tyto myšlenky na svoje zaměstnance i zákazníky. Není výjimkou, když firma vyžaduje zodpovědný přístup k životnímu prostředí i od firem, se kterými spolupracuje. V zaměstnání tráví lidé podstatnou část svého aktivního života, pokud tedy budou pracovat ve firmě či instituci, která je bude informovat o ochraně životního prostředí a jednotlivých krocích, které k této ochraně přispívají, existuje velká pravděpodobnost, že toto chování přenesou i do svého soukromého života. Ve své práci jsem upozadil environmentální vzdělávání a výchovu dětí, kterého jsem se dotkl pouze v rozdělení EV dle cílových skupin, jsem však přesvědčen o tom, že v této oblasti dochází k velkému rozvoji a environmentální vzdělávání nabývá na významu.

Podle mého názoru se informovanost veřejnosti zvyšuje, lidé si uvědomují, že některé zdroje nejsou nevyčerpatelné, o vzduch, vodu i zemi musíme pečovat, protože jsou nezbytné k našemu životu. Je ovšem toto počínání dostačující? Můžeme označit jako zodpovědné chování to, že člověk vyhazuje plastové lahve výhradně do tříděného odpadu, když jezdí každý týden autem pro balenou vodu do vzdáleného hypermarketu? Další generace možná vyrůstá v prostředí, které ji lépe environmentálně vzdělává, ale zároveň je obklopena stále větší spotřebou. Rozšíření výroby a spotřeby je základem ekonomického růstu jednotlivých států. Za současné ekonomické krize je podpora spotřeby stále více zdůrazňována, aby se zamezilo nezaměstnanosti a dalším negativním jevům.

Řekl bych, že lidé si občas nalhávají svou starost o životní prostředí, dělají dílčí kroky, aniž by změnili základy svého hodnotového žebříčku. Uvědomujeme si nutnost vystavět dům v podobě celého systému ochrany životního prostředí, ale stavíme ho skutečně od základů? Vítám aktivity, které ke stavbě tohoto domu vedou, ale podle

mého názoru stavíme dům, který nevydrží déle než jednu dvě generace, poté buď přijdou tací, kteří budou záplatovat jak se dá, s větším či menším úspěchem, nebo ti, kteří si uvědomí, že je třeba začít pracně kopat základy a stavět znovu, ti už by ovšem měli jiný hodnotový žebříček. Jestli se v budoucnu prosadí druhá skupina stavitelů a skutečně budeme našlapovat po Zemi měkčeji, to zůstává otázkou.

9 Soupis bibliografických citací:

BĚLOHRADSKÝ, V. [a kol.]. 1999. Eseje o nedávné minulosti a blízké budoucnosti. vyd. 1. Praha: G plus G, 1999. 163 s. ISBN 80-86103-28-5

BENEŠ, M. [a kol.]. 2002. Idea vzdělávání v současné společnosti. vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. 110 s. ISBN 80-86432-40-8

BERTRAND, Y. 1993. Soudobé teorie vzdělávání. vyd. 1. Praha: Portál, 1998. 248 s. ISBN 80-7178-216-5

ČINČERA, J. 2007. Environmentální výchova: od cílů k prostředkům. vyd. 1. Brno: Paido, 2007. 116 s. ISBN 978-80-7315-147-8

ČSOP Vlašim. 2003. Koncepce environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty Středočeského kraje v letech 2003-2010. vyd. 1. Vlašim: Český svaz ochránců přírody Vlašim, 2003. 128 s. ISBN 80-86327-32-9

HOLUBOVÁ, V. [a kol.]. 2005. Nový akademický slovník cizích slov A-Ž. vyd. 1. Praha: Academia. 880 s. ISBN 80-200-1351-2

JELEČEK, L. 2009 České environmentální dějiny [online]. 2009. [cit. 2009-03-04]. Dostupné z internetu: <http://klaudyjan.psomart.cz/clanek.php?id=20>

KELLER, J. 2007. Teorie modernizace. vyd. 1. Praha: Slon, 2007. 194 s. ISBN 978-80-86429-66-3

KELLER, J. 2003. Neudržitelné hodnoty a „postmoderní“ trendy. [online]. Praha, 2009. [cit. 2009-05-15]. Dostupné z internetu: <http://www.darius.cz/jankeller/cl22.html>

KLAUS, V. 2008. Rozhovor prezidenta české republiky Václava Klause pro polský deník Rzeczpospolita. [online]. Praha, 2009. [cit. 2009-05-15]. Dostupné z internetu: http://www.mzv.cz/warsaw/cz/zpravy_a_udalosti/aktualne/rozhovor_prezidenta_ceske_republiky.html

KOHÁK, E. 1998. Zelená svatozář. vyd. 3. Praha: Slon, 2006. 204 s. ISBN 80-85850-86-9

KOHÁK, E. 2004. Svoboda, svědomí, soužití. vyd. 1. Praha: Slon, 2004. 216 s. ISBN 80-86429-35-0

KOHÁK, E. [a kol.]. 1996. Závod s časem. vyd. 1. Praha: Torst. 228 s. ISBN 80-85639-70-X

KRATOCHVIL, A. 1994. Rozhlasová univerzita Svobodné Evropy II. vyd. 1. Brno: MOVA, 1994. 256 s. ISBN 80-7173-960-X

KULICH, J. [a kol.]. 1999. Environmental Education and Training in the European Union and other Countries. vyd. 1. Praha: MŽP, 1999. 80 s. ISBN 80-7212-102-2

KUNC, K. 1996. Environmentální vzdělání a výchova. vyd. 1. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, 1996. 126 s. ISBN 80-7078-363-X

KVASNIČKOVÁ, D. [a kol.]. 1998. Environmentální informace a osvěta. vyd. 1. Praha: MŽP, 1998. 83 s. ISBN 80-7212-048-4

LANGER T. 2009. *K cestám rozvoje andragogiky v České republice* [online]. Praha, 2009. [cit. 2009-02-03]. Dostupné z internetu: <http://www.daha.cz/andr_cl_08_03_langer.html>.

LIBROVÁ, H. Místo krasoduchů a latiníků v environmentálním vzdělávání [online]. 2009. [cit. 2009-03-04]. Dostupné z internetu: http://www.czp.cuni.cz/projekty/konf_hledani/Sbornik/librova.htm

MAREK, M.V. 2001. Ekologie versus ekonomie – nesmiřitelný rozpor či možný kompromis? [online]. Praha, 2009. [cit. 2009-05-15]. Dostupné z internetu:<http://www.cepin.cz/cze/prednaska.php?ID=171>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. 2003. Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice a Akční plán na léta 2004-2006. vyd. 1. Praha: MŽP, 2003. 130 s. ISBN 80-7212-301-7

MEZŘICKÝ, V. 2008. Environmentální politika a udržitelný rozvoj. vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 208 s. ISBN 80-7367-003-8

OECD. 2001. Environmentální výhled OECD. vyd. 1. Praha: MŽP, 2002, 324 s. ISBN 92-64-18615-8

ORR, W. D. 1994. Earth in Mind: On Education, Environment, and the Human Prospect. Washington D.C.: Island Press, 1994. 214 s. ISBN : 978-1559634953

PALÁN, Z. 2002. Výkladový slovník lidské zdroje. vyd. 1. Praha: Academia, 2002. 280 s. ISBN 80-200-0950-7

PALÁN, Z., RÝZNAR, L. 2000. Vzdělávání dospělých a Evropa. vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2000. 127 s. ISBN 80-7041-879-6

PEHE, J. 1999. Ekologické iniciativy a občanská společnost [online]. 2009. [cit. 2009-05-15]. Dostupné z internetu: <http://www.pehe.cz/clanky/1999/ekologicke-iniciativy-a-obcanska-spolecnost>

PRŮCHA, J. 2000. Přehled pedagogiky. vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 269 s. ISBN 80-7178-479-6

TURECKIOVÁ, M. 2004. Řízení a rozvoj lidí ve firmách. vyd. 1. Praha: Grada Publishing, a.s., 2004. 172 s. ISBN 80-247-0405-6

VAŇKOVÁ, H. [a kol.]. 1995. Ekologické vzdělání učitelů. vyd. 1. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity, 1995. 62 s. ISBN 80-7042-091-X

VLČKOVÁ, E. 2006. Lidé jsou důležitější než zvířata. [online]. Praha, 2009. [cit. 2009-05-15]. Dostupné z internetu: http://www.lidovky.cz/tiskni.asp?r=ln_veda&c=A061019_164616_In_veda_hlm

ZIEGLER, V. 2004. Environmentální výchova v teorii a praxi. vyd. 1. Praha: UK v Praze, 2004. 76 s. ISBN 80-7290-153-2

Další internetové zdroje:

ČESKÝ SVAZ OCHRÁNCŮ PŘÍRODY [online]. 2009. Dostupné z internetu: www.csop.cz

DĚTI ZEMĚ [online]. 2009. Dostupné z internetu: www.detizeme.cz

EUREST, spol. s r.o. [online]. 2009. Dostupné z internetu: www.eurest.cz

GREENPEACE [online]. 2009. Dostupné z internetu: www.greenpeace.cz

HNUTÍ DUHA [online]. 2009. Dostupné z internetu: www.hnutiduha.cz

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY [online]. 2009. Dostupné z internetu: www.msmt.cz

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ [online]. 2009. Dostupné z internetu: www.mzp.cz

OFFICE DEPOT [online]. 2009. Dostupné z internetu: www.officedepot.cz

REMA SYSTEM [online]. 2009. Dostupné z internetu: www.remasystem.cz

STUŽ [online]. 2009. Dostupné z internetu: www.stuz.cz

ZELENÝ KRUH [online]. 2009. Dostupné z internetu: www.zelenykruh.cz

10 PŘÍLOHY

Obsah příloh:

Příloha A - Zkratky

Příloha B - Seznam organizací, které jsou sdruženy v asociaci Zelený kruh

Příloha C - Celé znění Etického kodexu ekologických organizací sdružených v asociaci Zelený kruh

Příloha D - Loga ekologických organizací

Příloha E - Logo českého předsednictví v Radě EU

Příloha F - Loga společnosti Eurest a environmentálních projektů, kterých se zúčastní

Příloha G - Konkrétní údaje z environmentálního profilu společnosti Eurest

PŘÍLOHA A

ZKRATKY

BOZP – Bezpečnost a ochrana zdraví při práci
ČSOP – Český svaz ochránců přírody
EEB - European Environmental Bureau – Evropská kancelář pro životní prostředí
EGWA – Energy Globe World Award
EIA – Environmental Impact Assasment – Posuzování vlivů na životní prostředí
EMS – Systém environmentálního managementu
EMT – Environmental Management Training – projekt financovaný americkou agenturou US EPA
EVVO – Program Environmentální výchova, vzdělávání a osvěta
FAO – Food and Agriculture Organisation, Organizace OSN pro výživu a zemědělství
FLO-Cert – Mezinárodní organizace pro Fair Trade certifikaci
GMO – Geneticky modifikované potraviny
HACCP – Systém prevence rizik při práci s potravinami – norma závazná pro všechny firmy, které pracují s potravinami
ILO – Mezinárodní organizace práce
IPCC – Mezivládní panel pro změny klimatu
ISŘ – Integrovaný systém řízení

IUCN – international Union for Conservation of Nature and Natural Resources, Mezinárodní unie pro ochranu přírody a přírodních zdrojů. Odborná centrála vědecky pojímané ochrany přírody
KEZ – Kontrola ekologického zemědělství – společnost pracující z pověření Ministerstva zemědělství
MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MŽP – Ministerstvo životního prostředí
OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development
REACH – Evropský progra
SEA – Strategic Environmental Assesment – Strategické hodnocení životního prostředí
SFŽP – Státní fond životního prostředí
STUŽ - Sdružení trvale udržitelného života
SVIS – Středisko veřejných informačních služeb (informační střediska zřízená MŽP)
UNEP – United Nations Environmental Programme – Program OSN pro životní prostředí. Specializovaná organizace v systému Spojených národů s úkolem sledovat celosvětově stav životního prostředí, zajišťovat řešení problémů mezinárodního významu a dopadu, chránit životní prostředí pro budoucí generace
UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation – Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu se základním úkolem přispívat k zachování míru a bezpečnosti ve světě prostřednictvím výchovy, vědy a kultury
US.EPA – Agentura ochrany životního prostředí USA
WMO – World Meteorological Organisation – Světová meteorologická organizace. Specializované zařízení OSN pro světové meteorologické služby. Věnuje se meteorologickým aspektům ve vztahu k životnímu prostředí (znečištění ovzduší)
WWF – World Wildlife Fund – Světový fond pro ochranu přírody. Mezinárodní nadace, shromažďující finanční prostředky a podporující jimi konkrétní akce

PŘÍLOHA B

Organizace sdružené v asociaci Zelený kruh

Arnika

Chlumova 17, 130 00 Praha 3

Ateliér pro životní prostředí

Ve svahu 1, 147 00 Praha 4 - Podolí

Auto*mat

Lublaňská 18, 120 00 Praha 2

Beskydčan - sdružení pro obnovu a udržení kvality životního prostředí Moravskoslezských Beskyd

Muchovice 393, 739 14 Ostravice

Bioinstitut, o.p.s

Křížovského 8, 771 47 Olomouc

Brontosaurus Praha 7

Malířská 6, 170 00 Praha 7

Calla - Sdružení pro záchranu prostředí

Fráni Šrámka 35, P.O.BOX 223, 370 04, Č. Budějovice

Centrum pro dopravu a energetiku

Jičínská 8, 130 00 Praha 3

Centrum SOS Praha

Lublaňská 18, 120 00 Praha 2

Děti Země

Barrandova 16, 326 00 Plzeň

Econnect

Českomalínská 23, 160 00 Praha 6

Ekologický právní servis

Dvořákova 13, 602 00 Brno

Greenpeace CZ

1. pluku 12/143, 186 00 Praha 8 - Karlín

Hnutí Brontosaurus

Orlí 5, 602 00, Brno

Hnutí Duha

Bratislavská 31, 602 00 Brno

Konopa

Chvaleč 236, 542 11

Liga Ekologických Alternativ

Bezručova 605, Mělník 276 01

Nezávislé sociálně ekologické hnutí (NESEHNUTÍ)

tř. Kpt. Jaroše 18, 602 00 Brno

Oživení

Pelléova 7, 160 00 Praha 6

Pražské matky

Lublaňská 18, 120 00 Praha 2

PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců

PRO-BIO, Nemocniční 53, 787 01 Šumperk

Rosa, o.p.s. - Společnost pro ekologické informace a aktivity

Senovážné nám.9, 370 01 České Budějovice

Sdružení Jihočeské matky

Bedřicha Smetany 19, 370 01 České Budějovice

Sdružení Krajina

Počítky 3, 591 01 Žďár n. Sázavou

Sít' ekologických poraden (STEP)

Panská 9, 602 00 Brno

kancelář: Na Hradbách 3, 702 00 Ostrava

Společnost pro trvale udržitelný život (STUŽ)

Krátká 26 100 00 Praha 10, Krkonošská 1, 120 00 Praha 2 (sekretariát)

Společnost pro zvířata

P.O.BOX 121, 140 21 Praha 4

**Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory - SEVER, Brontosaurus
Krkonoše**

Horská 175, 542 26 Horní Maršov

Veronica (ZO ČSOP)

Panská 9, 602 00 Brno

PŘÍLOHA C

Celé znění Etického kodexu ekologických organizací sdružených v asociaci Zelený kruh

Etický kodex ekologických organizací

Úkolem ekologických organizací je prosazovat, hájit a uskutečňovat veřejný zájem na zdravém prostředí pro život každého z nás a na ochraně přírody. Například usilují o legislativní změny, které povedou k ochraně zdraví každého z nás před znečištěním, nebo o snižování množství odpadu. Pečují o některé z nejvzácnějších částí české přírody. Obhajují zájmy místních lidí a ochrany přírody v rozhodování o velkých stavbách či o nakládání se zelenými plochami a krajinou. Budují a provozují naučné stezky. Pomáhají spotřebitelům poskytováním informací a zajišťují ekologickou výchovu a vzdělávání. Spolupracují s obcemi při zavádění šetrných projektů. Pokud mají dělat svoji práci dobře, musí být zaručena jejich nezávislost, nestrannost a kvalitní práce – včetně důrazu na přesnost a správnost, důvěryhodnost a korektnost. Proto se české ekologické organizace shodly na tomto etickém kodexu. Zavazují se:

Poslání

- Naplňovat svou činností poslání ekologických organizací, kterým je ochrana životního prostředí a posilování účasti veřejnosti na rozhodování.
- Hájit veřejný zájem, v jehož jménu vystupují.

Hodnoty

- Dbát dobrého jména ekologických organizací a posilovat tak jejich důvěryhodnost při jednání s veřejností, úřady, médii a dalšími.
- Dbát při své činnosti na profesionalitu, odbornost a přesnost.
- Navzájem se informovat, spolupracovat a postupovat společně v záležitostech, které se dotýkají všech ekologických organizací
- Dbát na zachování principů otevřenosti, tolerance, pravdivosti a korektního jednání.
- V zájmu transparentnosti zveřejňovat údaje o své organizaci, jejich pracovnících, projektech a způsobu financování, ve výročních zprávách, případně dalším vhodným způsobem, např. na internetu.
- Vyvarovat se střetu zájmů na všech úrovních.
- Respektovat základní lidská práva a svobody.
- V rámci činnosti dbát na ekologické zásady a být tak vzorem pro ostatní.

Financování

- Při zajišťování financování postupovat etickým, zodpovědným a transparentním způsobem.
- Využívat k financování pouze zdroje, které byly nabyty v souladu s demokratickými, právními a etickými normami.
- Vyhýbat se takovým zdrojům finančních prostředků nebo jiných hmotných statků, které navodí střet zájmů, sníží nezávislost či nestrannost.
- Navazovat partnerské vztahy a spolupráci s poskytovateli finanční podpory výhradně s cílem naplňovat poslání organizace.
- V oblasti firemního fundraisingu spolupracovat s firmami, které se hlásí k odpovědnosti za dopad své činnosti na životní prostředí, usilují o snižování negativního působení své činnosti na životní prostředí a nejsou odpovědny za hrubé a závažné případy devastace životního prostředí.

Dodržování Kodexu

- Ekologické organizace, které k tomuto kodexu přistoupily, berou na vědomí jeho závaznost i fakt, že mohou být v důsledku jeho hrubého porušení ze Zeleného kruhu či oborové platformy ekologických organizací vyloučeny. O závažnosti pochybení rozhoduje etická komise, která je zřízena za účelem dodržování tohoto etického kodexu.
- Etická komise je pětičlenná a je volena na oborovém setkání. Funkční období komise je jeden rok. Jednací řád etické komise je přílohou tohoto kodexu.

Přijetí a revize Kodexu

- Etický kodex byl předložen na oborovém setkání v dubnu 2005 a bude revidován na návrh signatářů kodexu či členů etické komise každoročně na oborovém setkání ekologických organizací.

Jednací řád etické komise ekologických NNO

- Podněty pro etickou komisi se podávají písemně poštou nebo e-mailem na adresu předsedy etické komise, která je zveřejněna na webových stránkách Zeleného kruhu.
- Etická komise začne podnět projednávat do 30 dnů po jeho obdržení. Etickou komisi svolává k jednání její předseda.
- Členové komise jsou povinni opatřit si k podanému podnětu co nejvíce dostupných informací, na jejichž základě budou o podnětu rozhodovat.
- Do 30 dnů po prvním projednání podnětu vydá komise své stanovisko, které rozešle všem členům platformy prostřednictvím e-mailové konference.
- V odůvodněném případě lze dobu projednávání etické komise prodloužit, usnesení komise však musí být vydáno nejpozději do 3 měsíců od obdržení podnětu. Tuto skutečnost oznámí komise prostřednictvím e-mailové konference členům oborové platformy.
- Signatářské organizace dle pravidel rozhodování oborové platformy stanovisko etické komise k danému podnětu schválí, případně zamítnou.
- Toto rozhodnutí je konečné.

PŘÍLOHA D

Loga vybraných ekologických organizací

1) Český svaz ochránců přírody

2) Děti Země

3) Greenpeace

GREENPEACE

4) Zelený kruh

PŘÍLOHA E

Logo českého předsednictví v Radě EU

The logo consists of the text 'EU2009.CZ' in a bold, sans-serif font. Each letter is a different color: 'E' is blue, 'U' is yellow, '2' is blue, '0' is green, '0' is orange, '9' is red, and '.CZ' is blue.

České předsednictví
v Radě EU

Czech Presidency
of the Council of the EU

Présidence tchèque
du Conseil de l'UE

2009

PŘÍLOHA F

Loga společnosti Eurest a ekologických projektů, do kterých se zapojuje

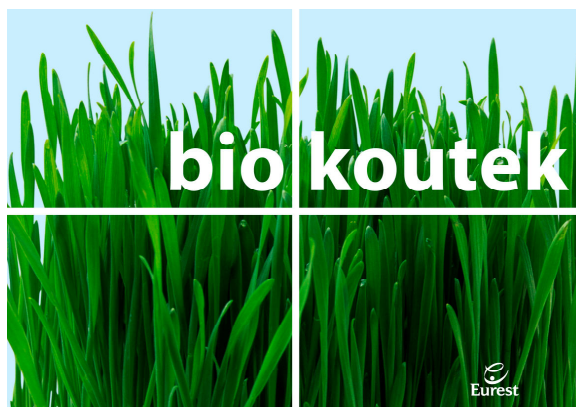
1) Oficiální logo společnosti

2) Logo používané pro účely prezentace ochrany životního prostředí ve společnosti

3) Logo označující bio koutky v restauracích Eurest

4) Loga označující bio výrobky v České republice a EU

Logo používané v České republice

Logo používané v Evropské unii

5) Logo výrobků Fair Trade

6) Logo projektu Stromy pro život společnosti Office Depot

7) Loga projektu Zelená firma

PŘÍLOHA G

Vybrané údaje z environmentálního profilu společnosti Eurest, spol. s r.o.

Produkce odpadů

Společnost Eurest za rok 2008 vyprodukovala celkem 1 138,489 tun odpadů. V roce 2007 společnost Eurest vyprodukovala 1 115, 698 tun odpadů. Nárůst produkce odpadů za rok 2008 tedy činí přibližně 2 %.

Rok	Produkce odpadů / kg
2006	1 788 660
2007	1 115 698
2008	1 138 489

Spotřeba pohonných hmot (PHM)

Společnost Eurest za rok 2008 spotřebovala celkem 282 000,01 litrů pohonných hmot. Do roku 2007 spotřeba PHM postupně klesala (v roce 2007 dosáhla spotřeba PHM celkem 268 316,04 litrů, viz tabulka). V roce 2008 tedy spotřeba PHM vzrostla oproti roku 2007 přibližně o 5 %.

Rok	Spotřeba PHM celkem / l
2004	297 863,51
2005	283 401,28
2006	285 759,47
2007	268 316,04
2008	282 000,01

Spotřeba papíru

Celková spotřeba kancelářského papíru (formáty A4, A3) v restauracích Eurest za rok 2008 byla 3 525 kantonů (po 2 500 listech A4). Spotřeba papíru na centrále společnosti Eurest činila za rok 2008 1 093 balíků A4 (po 500 listech). Spotřeba papíru (kancelářského) za celou společnost Eurest tedy činila v roce 2008 celkem 9 359 000 listů papíru formátu A4, což činí přibližně 46 697,67 kilogramů papíru.

Finanční objem pokut za ekologické neshody

Celkový finanční objem pokut (udělených státními orgány) vyplývající z nedodržování platné legislativy, činil v roce 2008 40 000 Kč.

Evidenční list knihovny

Diplomové práce se půjčují
pouze prezenčně!

U Ž I V A T E L

potvrzuje svým podpisem, že pokud tuto diplomovou práci

Veselý T., Environmentální vzdělávání

využije ve své práci, uvede ji v seznamu literatury a bude ji řádně citovat
jako jakýkoli jiný pramen.

Jméno uživatele, bydliště	Katedra (pracoviště)	Název textu, v němž bude zapůjčená práce využita	Datum, podpis

Jméno uživatele, bydliště	Katedra (pracoviště)	Název textu, v němž bude zapůjčená práce použita	Datum, podpis

Jméno uživatele, bydliště	Katedra (pracoviště)	Název textu, v němž bude zapůjčená práce použita	Datum, podpis